

Kriminalisering av korrupsjon

*En analyse av den objektive
gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 387*

Kandidatnummer: 189

Antall ord: 14994

JUS399 Masteroppgave/JUS398 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

1. Juni 2016

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning.....	3
1.1 Tema og aktualitet	3
1.2 Problemstilling.....	4
1.3 Rettskildebildet.....	5
1.4 Legislative hensyn	6
1.4.1 Innledning.....	6
1.4.2 Hensyn i offentlig sektor	6
1.4.3 Hensyn i privat sektor	7
1.4.4 Hensyn som gjør seg gjeldende både i privat og offentlig sektor	8
1.5 Oppgavens videre opplegg	8
2 Straffeloven § 387 – grensene for den straffbare handling	10
2.1 Innledning.....	10
2.2 Passiv bestikkelse – straffeloven § 387 litra a.....	10
2.2.1 «Krever».....	10
2.2.2 «Mottar»	12
2.2.3 «Aksepterer et tilbud»	14
2.3 Aktiv bestikkelse – straffeloven § 387 litra b.....	15
2.3.1 «Gir».....	15
2.3.2 «Tilbyr».....	15
2.4 «I anledning av utøvelsen av stilling verv eller utføringen av oppdrag»	16
2.4.1 «Stilling, verv eller utføringen av oppdrag»	16
2.4.2 «I anledning» av den aktive <i>eller</i> den passive bestickers «stilling, verv eller utføring av oppdrag»?	16
2.4.3 Kravet til årsakssammenheng.....	18
2.5 Fordelskravet	19
2.6 Utilbørighetsvilkåret.....	21
2.6.1 «Utilbørlig» – en rettslig standard.....	21
2.6.2 Terskelen for «utilbørlig».....	22
2.6.3 Ytelsens art og verdi.....	22
2.6.4 Partenes stilling og posisjon.....	24

2.6.5	Formålet med ytelsen	25
2.6.6	Graden av åpenhet	26
2.6.7	Regelsett i bedrift eller bransje	27
2.6.8	Grensen mellom relasjonsbygging og korrupsjon	29
2.6.9	Særlig om «facilitation payments»	30
3	Rettspolitiske vurderinger	32
3.1	Innledning	32
3.2	Bør det stilles krav om aksept av den utilbørlige fordel for at den passive bestikker skal kunne straffes?	33
3.3	Er det hensiktsmessig å kriminalisere forsøk som fullbyrdet forbrytelse?	34
3.3.1	Hvorfor har lovgiver kriminalisert forsøk som fullbyrdet forbrytelse?	34
3.3.2	Ønske om å straffe forsøk <i>på forsøk</i> på korrupsjon	35
3.3.3	Ønske om at forsøk skal ha samme strafferamme som fullbyrdet forbrytelse... ..	36
3.4	Burde det vært inntatt et vilkår om påvirkningsformål hos den aktive bestikker?	37
3.5	Burde det vært inntatt et vilkår om gjenytelse fra den passive bestikker?	39
3.6	Den generelle rettsstridsreservasjonen som skranke for det straffbare	40
3.7	Er bruken av en rettslig standard i straffebudet mot korrupsjon problematisk med tanke på legalitetsprinsippet?	42
4	Straffeloven § 387 – en hensiktsmessig oppbygning av en straffebestemmelse ut fra de grunnleggende prinsippene for kriminalisering i norsk straffelovgivning?	45
4.1	Prinsippene for kriminalisering i norsk straffelovgivning	45
4.2	Kriminalisering av korrupsjon etter skadefølgeprinsippet	46
	Litteraturliste	49

1 Innledning

1.1 Tema og aktualitet

Temaet for denne oppgaven er kriminalisering av korrupsjon.

I avsnitt fem i fortalen til Europarådets korrupsjonskonvensjon fremgår det at: «Korrupsjon truer rettsstaten, demokratiet og menneskerettighetene, undergraver godt styresett, billighet og sosial rettferdighet, vrir konkurranse, hindrer økonomisk utvikling og utgjør en fare for stabiliteten i demokratiske institusjoner og samfunnets moralske grunnlag.»¹

Fortalen fremhever skadevirkningene av korrupsjon. Det er først og fremst disse skadevirkningene som aktualiserer temaet «kriminalisering av korrupsjon». At korrupsjon har medført skadevirkninger som begrunner straff er ikke nytt. Bestikkelser har blitt gitt så lenge handel har eksistert.² I nyere tid har globaliseringen medført at skadevirkningene av korrupsjon har blitt stadig større. Slik Eva Joly beskriver det er resultatet av globaliseringen at dagens korrupsjon «ikke [er] individuell, den er systematisk».³

De store skadevirkningene av korrupsjon internasjonalt har medført at organisasjoner som Europarådet, FN, OECD og EU arbeider med å forene medlemslandenes kamp mot korrupsjon. Arbeidet har resultert i kriminalisering gjennom flere internasjonale konvensjoner.⁴

Nasjonalt har Norge de siste årene hatt et fornyet fokus på kriminalisering av korrupsjon. Norge har femte beste plassering på Transparency Internationals årlige «Corruption Perceptions Index»⁵, likevel har man i Norge sett at skadevirkningene av korrupsjon er et høyst aktuelt problem. Flere av landene som er langt ned på Transparency International sin liste er viktige handelspartnere for Norge og i mange sektorer, særlig olje og gass-industrien, samt nødhjelp og bistand, må Norge arbeide med land som har lav score på listen. I Økokrims

¹ Ot.prp.nr.78 (2002-2003) s.64

² Eva Joly «*Kampen mot korrupsjon – fra utopi til virkelighet*». Skriftlig versjon av foredrag under Kristofer Lehmkuhl Forelesning, Norges Handelshøyskole, Bergen 24. september 2004. s.5

³ *Op.cit* s.6

⁴ 18. desember 1998 ratifiserte Norge OECDs konvensjon om motarbeidelse av bestikkelse av utenlandske tjenestemenn i internasjonale forretningsforhold. Europarådets korrupsjonskonvensjon trådte i kraft 29. januar 1999, Norge ratifiserte denne samme dag. Norge ratifiserte så FNs konvensjon mot korrupsjon 29. juni 2006.

⁵ Se Transparency Internationals nettsider (transparency.org), <http://www.transparency.org/cpi2015#results-table> (sist besøkt 31.05.2016)

trusselvurdering for 2015/2016 trekkes nettopp vestlige selskapers etablering i land med stor utbredelse av korrupsjon frem som et voksende problem.⁶

En konsekvens av økt fokus på korrupsjon både nasjonalt og internasjonalt er at Norge de siste 15 årene har arbeidet med å endre korrupsjonslovgivningen. Før 2003 hadde man ikke en egen straffebestemmelse mot korrupsjon i straffeloven, og som følge av at korrupsjon ble satt på agendaen begynte man arbeidet med utformingen av en slik bestemmelse.⁷ Resultatet er dagens § § 387(korrupsjon) og 388(grov korrupsjon) i straffeloven⁸, som avløste straffeloven av 1902⁹ § § 276a(korrupsjon) og 276b(grov korrupsjon).

1.2 Problemstilling

Lovgiver måtte i arbeidet med ny korrupsjonslovgivning på tidlig 2000-tallet ta stilling til ulike spørsmål hva gjaldt utformingen av et straffebed mot korrupsjon. Det er flere viktige hensyn som må veies opp mot hverandre ved utforming av den objektive gjerningsbeskrivelsen i en korrupsjonsbestemmelse. Et eksempel er at atferden som skal forbys kan ligne atferd som er akseptert som en normal del av en tjenestemenns hverdag.¹⁰ Et viktig hensyn er derfor at straffebedet utformes slik at det ikke rammer det samfunnet oppfatter som lovlige handlinger. På den andre siden må lovgiver søke å oppnå et mest mulig effektivt straffebed. I tillegg må de nevnte hensynene holdes opp mot prinsippene for kriminalisering i norsk strafferett.¹¹

Resultatet av lovgivningsprosessen for korrupsjonsbestemmelsen er blitt en vidt formulert straffebestemmelse, som betegnes som et av de strengeste straffebedene mot korrupsjon i verden.¹² Konsekvensen av den vidt formulerte objektive gjerningsbeskrivelsen er at det er reist problemstillinger om hvorvidt grunnleggende prinsipper for norsk strafferett, slik som legalitetsprinsippet og skadefølgeprinsippet, krenkes ved den gjeldende utformingen av straffebedet.¹³ Videre kan det stilles spørsmål om lovgiver har kriminalisert flere handlinger

⁶ Økokrim, *Trusselvurdering, økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet*, publisert på Økokrims nettside, (okokrim.no) juli 2015 s.20

⁷ Se mer om utviklingen av korrupsjonslovgivningen i Norge i punkt 1.3

⁸ Lov 20. mai 2005 nr.28

⁹ Lov 22. mai 1902 nr.10, bestemmelsene ble tilføyd ved lov 4. juli 2003 nr.79

¹⁰ Robin Thrapp-Meyer, *Korrupsjon og straffelov*, Oslo, 2001 s.19

¹¹ Prinsippene behandles i oppgavens kapittel 4

¹² Se Transparency Internationals internetsider (transparency.org), <http://www.transparency.no/hva-er-korrupsjon/> (sist besøkt 31.05.2016)

¹³ Se mer om legalitetsprinsippet i kapittel 3 og skadefølgeprinsippet i kapittel 4

enn det som kan begrunnes i rettsgodene straffebudet søker å verne. I tillegg er en konsekvens av det vidt formulerte straffebudet at det ikke er klart hvor grensen for den straffbare handling etter straffeloven § 387 går.

På bakgrunn av de ulike problemstillingene temaet «kriminalisering av korrupsjon» reiser, skal det i denne avhandlingen gis en analyse av den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 378. I denne analysen er de tre overordnede problemstillingene: *Hvor går grensen for den straffbare handling etter den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 378? Er det kriminalisert flere handlinger enn det som kan begrunnes i rettsgodene straffebudet søker å verne? Og til sist: Er den objektive gjerningsbeskrivelsen hensiktsmessig utformet ut fra de grunnleggende prinsippene for kriminalisering i norsk straffelovgivning?*

På bakgrunn av den naturlige begrensningen en ordgrense gir, vil jeg kun behandle forsøkshandlinger, medvirkning, og skyldkravet der det er nødvendig for å fremme poenger i analysen av den objektive gjerningsbeskrivelsen.

1.3 Rettskildebildet

Den primære rettskilden er lovteksten i straffeloven § 387. Hva gjelder rettskildebildet for øvrig har forhistorien til straffeloven § 387 betydning. Som nevnt har ikke kriminalisering av korrupsjon i Norge alltid vært gjort gjennom én generell straffebestemmelse.¹⁴ Med den tidligere lovgivningen falt flere straffverdige korrupsjonshandlinger utenfor straffebudene mot korrupsjon.¹⁵ Videre var det flere tilsynelatende tilfeldige forskjeller i straffbarhetsvilkår og strafferammer for korrupsjonshandlinger, og bestemmelsene reiste vanskelige tolknings spørsmål.¹⁶ Etter at Norge 27. januar 1999 undertegnet Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon viste det seg også at Norges korrupsjonslovgivning kom til kort med tanke på de krav som ble stilt i Europarådskonvensjonen. Som følge av disse forholdene begynte arbeidet med utformingen av generelle straffebud mot korrupsjon.¹⁷ Resultatet ble som nevnt § 276a, som er direkte videreført i straffeloven av 2005 § 387.

¹⁴ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.12 gir en oversikt over hvilke straffebud som rammet korrupsjon tidligere. Sentralt er at korrupsjonslovgivningen var delt for offentlig og privat sektor.

¹⁵ *Op.cit* s.33

¹⁶ *Op.cit* s.32

¹⁷ *Op.cit* s.32

Rettsutviklingen har for det første den konsekvensen at praksis, forarbeider og teori tilknyttet straffeloven av 1902 § 276a er relevant ved tolkningen av korrupsjonsbestemmelsen i straffeloven av 2005. Rettskilder fra før den omfattende endringen i 2003 vil ikke ha like stor rettskildemessig vekt. Dette er særlig sett i lys av at Norge med disse straffebestemmelsene ikke oppfylte sine internasjonale konvensjonsforpliktelser. Videre er det av betydning for rettskildebildet at den någjeldende korrupsjonsbestemmelsen og den likelydende korrupsjonsbestemmelsen i straffeloven av 1902, er relativt nye. Det finnes derfor forholdsvis lite rettspraksis av prinsipiell betydning på området. Som følge av dette vil forarbeider, juridisk teori og reelle hensyn ha en sentral rolle for å avklare hva som er gjeldende rett.

Ved siden av de overnevnte tradisjonelle norske rettskildene har internasjonale rettskilder betydning ved tolkningen av den norske korrupsjonsbestemmelsen. Dette fordi Norge har omfattende internasjonale forpliktelser på området for korrupsjon.¹⁸ Dertil kommer at korrupsjon ikke kjenner landegrenser. Det er derfor hensiktsmessig at nasjonale lovbestemmelser om korrupsjon tolkes i lys av internasjonale rettskilder om korrupsjon.

1.4 Legislative hensyn

1.4.1 Innledning

Korrupsjon medfører ineffektivitet, urettferdig fordeling, utgjør en innfallsport til annen kriminalitet, samt leder til moralsk forfall.¹⁹ Forebygging av disse skadevirkningene er klart et bakenforliggende motiv for korrupsjonsbestemmelsen. Imidlertid gir disse mer overordnede hensynene lite veiledning for utformingen av straffebestemmelsen og tolkningen av straffebudet. Det gir mer veiledning å se på de konkrete interessene som krenkes ved korrupsjon. Rettsgodene straffebudet skal verne, kan da brukes som veiledning for hvilke handlinger et straffebud mot korrupsjon skal, og bør, ramme.²⁰

1.4.2 Hensyn i offentlig sektor

Det er dels ulike og dels like hensyn som gjør seg gjeldende for kriminalisering av korrupsjon i henholdsvis offentlig og privat sektor. Hensynet til saklig myndighetsutøvelse gjør seg

¹⁸ Se note 4

¹⁹ Robin Thrap-Meyer s.35

²⁰ *Op.cit* s.35

gjeldende i offentlig sektor. Saklig myndighetsutøvelse sikrer at forvaltningens vedtak er rettferdig og riktig ut fra på forhånd gitte normer. Korrupsjon gir et insentiv til at avgjørelser fattes på bakgrunn av utenforliggende hensyn. Dersom avgjørelser tas på bakgrunn av utenforliggende hensyn kan konsekvensen bli at normer lovgiver ønsker at skal være gjeldende i samfunnet, ikke blir respektert. På denne måten krenker korrupsjon demokratiet. Andre, mer konkrete konsekvenser er at bestikkeren får noe vedkommende ikke har krav på, eller at bestikkeren får for eksempel tilgang til et gode raskere enn hvis han ikke hadde bestukket noen. Et forbud mot korrupsjon bidrar således til at det «ikke finner sted utenforliggende påvirkning og derved uriktig tjenesteutøvelse».²¹

En annen interesse som kan bli krenket ved korrupsjon er tillitshensynet. I offentlig sektor vil mottakelse av bestikkelser kunne være ødeleggende for folks tillit til forvaltningens upartiskhet og integritet.²² Konsekvensen av at allmennhetens tillit til offentlige organer svekkes, er at det offentliges innflytelse og mulighet til å styre svekkes.²³ Tillit til offentlig forvaltning er altså en forutsetning for et stabilt demokrati.²⁴ Et forbud mot korrupsjon er således sentralt for å bevare et velfungerende demokratisk system.

1.4.3 Hensyn i privat sektor

Hovedinteressen bak kriminalisering av korrupsjon i privat sektor er hensynet til et velfungerende marked. Av forarbeidene fremgår det at «(...)korrupsjon virker konkurransevridende og er illojal overfor andre næringsdrivende og forbrukerne. Forbud mot så vel aktiv som passiv korrupsjon i næringslivet kan således også begrunnes i hensynet til den frie konkurransen og til fremme av et velfungerende marked».²⁵ Korrupsjon flytter med andre ord fokuset fra konkurranse basert på pris, leveringstid og kvalitet, til bestikkelser.²⁶ Dette er ikke bare uheldig for næringsdrivende, men også forbrukere, som må betale mer for varer og tjenester.²⁷ For å oppnå et velfungerende marked både for forbruker og næringsdrivende må derfor korrupsjon kriminaliseres.

²¹ NOU 2002:22 s.30

²² *Op.cit* s.30

²³ Robin Thrap-Meyer s.38

²⁴ NOU 2002:22 s.30

²⁵ *Op.cit* s.30

²⁶ Transparency International Norge, “Beskytt din virksomhet! Håndbok i antikorrupsjon for Norsk Næringsliv, 9. Desember 2009 s.7

²⁷ NOU 2002:22 s.30

Det må allikevel trekkes en grense mot lovlig relasjonsbygging. Relasjonsbygging gjennom for eksempel foredrag og uformelle møter kan stimulere til samarbeid mellom bransjer basert på kunnskapsutvikling og innsikt i fordelene ved samhandling. Det vil kunne skape bedre ressursutnyttelse og således komme både forbrukere og næringsdrivende til gode. Vern av denne type virksomhet bør derfor være et sentralt hensyn ved tolkningen og oppbygningen av en straffebestemmelse mot korrupsjon. Dette gjelder både i offentlig og privat sektor.

1.4.4 Hensyn som gjør seg gjeldende både i privat og offentlig sektor

Et hensyn bak forbudet mot korrupsjon som gjør seg gjeldende både i offentlig og privat sektor, er lojalitetshensynet. Man har en plikt til å ivareta arbeidsgivers interesser. Dersom arbeidstaker benytter sin stilling til å fremme egne interesser på bekostning av arbeidsgivers interesser, vil det kunne medføre økonomisk tap for arbeidsgiver og tilliten til arbeidsgivers virksomhet kan settes i fare. Hensynet til vern om eiendom og foretak begrunner således et forbud mot korrupsjon.²⁸

Selv om forbudet mot korrupsjon i straffeloven gir et generelt vern mot eiendom og foretak, er lojalitetshensynet hovedsakelig et internt forhold mellom arbeidsgiver og ansatt. Straffelovgivning er ikke et naturlig virkemiddel for å sikre lojalitetsforhold mellom prinsippal og ansatt. I tillegg er dette et rettsgode som allerede er vernet av utroskapsbestemmelsen i straffeloven § 390. Det er derfor gjerne tillitshensynet, hensynet til saklig myndighetsutøvelse og hensynet til et velfungerende marked som er de viktigste begrunnelsene bak strafferegulering av korrupsjon.²⁹

1.5 Oppgavens videre opplegg

I kapittel 2 vil grensen for den straffbare handling etter den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 387 trekkes. Dette er avhandlingens rettsdogmatiske tyngdepunkt. I kapittel 3 vil en mer teoretisk analyse av oppbygningen til den objektive gjerningsbeskrivelsen i korrupsjonsbestemmelsen bli presentert. I denne delen av oppgaven vil det redegjøres for hvorfor lovgiver har valgt å kriminalisere korrupsjon på den aktuelle måten og det vil gis en rettspolitisk vurdering av om straffebudet burde endres. I kapittel 4 vil det, ut fra et

²⁸ NOU 2002:22 s.31

²⁹ Robin Thrap-Meyer s.38

overordnet perspektiv, bli vurdert om korrupsjonsbestemmelsen er hensiktsmessig utformet ut fra de grunnleggende prinsippene for kriminalisering i norsk straffelovgivning.

2 Straffeloven § 387 – grensene for den straffbare handling

2.1 Innledning

Av Straffeloven § 387 fremgår det at med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

«a) for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller utføringen av oppdrag, eller

b) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller utføringen av oppdrag.»

Straffebudets bokstav a regulerer kriminalisering av den passive bestickers handlinger, mens bokstav b regulerer kriminalisering av den aktive bestickers handlinger. I det følgende vil vilkårene for henholdsvis passiv og aktiv bestikkelse analyseres, før tilknytningskravet, kravet til ytelse og utilbørlighetsvilkåret behandles.

På bakgrunn av plasshensyn vil redegjørelsen for korrupsjonsbestemmelsens grenser hovedsakelig rettes inn mot de vurderinger som er relevante for å belyse problemstillingene som reises i oppgavens kapittel 3 og 4. Det vil således være spørsmål i vurderingen av grensen for straffbare handlinger etter straffeloven § 387 som ikke behandles eller som behandles overflatisk. Der dette er tilfellet vil det påpekes, og i fotnoter vises til kilder som behandler spørsmålene nærmere.

2.2 Passiv bestikkelse – straffeloven § 387 litra a

2.2.1 «Krever»

En naturlig språklig forståelse av «krever» tilsier at gjerningspersonen ber medkontrahenten om en ytelse. Alternativet tar sikte på å ramme handlinger der den passive bestikker utnytter sin stilling, verv eller oppdrag til å presse en annen til å yte seg fordeler, men også forsiktige anmodninger kan være straffbart.³⁰ Etter forarbeidene er det avgjørende «om handlingen,

³⁰ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.56

tolket i lys av omstendighetene, er egnet til å gi adressaten inntrykk av at den passive bestikker ønsker å oppnå noe, i form av en utilbørlig fordel for seg eller andre».³¹

Straffelovrådet antok at vilkåret «krever» allerede er oppfylt der kravet er sendt til medkontrahent.³² Departementet mente derimot at «det under normale omstendigheter først vil foreligge en fullbyrdet overtredelse idet kravet er kommet til adressatens kunnskap».³³ Justiskomiteen behandlet ikke spørsmålet.³⁴ Da Departementet ikke utvetydig legger til grunn at vilkåret er oppfylt før kravet er kommet til adressatens kunnskap jf. «under normale omstendigheter», kan det stilles spørsmål ved om handlingen i enkelte tilfeller er fullbyrdet allerede der kravet er *sendt*.

Ordlyden av «krever» tilsier ikke at kravet må være mottatt. Man omtaler imidlertid normalt ikke noe som et «krav» der ingen har oppfattet tilsagnet. Det tilsier at kravet må være kommet til mottakers bevissthet for at vilkåret er oppfylt.

I samme retning trekker avtalerettens system. I avtaleretten må et tilbud være kommet til den andre parts kunnskap før tilbudet er bindende. Systemorienterte vurderinger kunne da tilsi at det tilsvarende bør gjelde her. Imidlertid vil ikke nødvendigvis systemhensyn være relevant der en regel hentes fra privatretten og søkes anvendt i strafferettslig sammenheng. I tillegg er avtalerettens regler om tilbud og aksept tuftet på andre hensyn enn korrupsjonsbestemmelsens vilkår om «krever». Det bør derfor sees hen til hensynene bak korrupsjonsbestemmelsen og straffelovens system i vurderingen.

Allerede ved at det sendes informasjon om et krav, er lojalitetshensynet krenket. Dette tilsier at handlingen er fullbyrdet allerede ved avsendelse av kravet. I samme retning trekker tillitshensynet. Dersom for eksempel en offentlig tjenestemann sender et brev med krav om en utilbørlig fordel og dette brevet blir oppdaget før det er kommet til adressatens kunnskap, vil tilliten til forvaltningen være svekket, selv om kravet ikke har kommet til adressatens kunnskap.³⁵ Dette trekker sterkt i retning av at handlingen allerede er fullbyrdet fra avsendelsestidspunktet.

³¹ *Op.cit* s.56

³² NOU 2002:22 s.38

³³ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.57

³⁴ Innst.O. nr.105 (2002-2003)

³⁵ Robin Thrap-Meyer s.395

På den andre siden kan det hevdes at tillitshensynet og lojalitetshensynet er ivaretatt ved at den offentlige tjenestemannen i eksempelet over kan dømmes for forsøk etter straffeloven § 16 første ledd.³⁶ I tillegg vil den passive part som angrer på kravet som er sendt kunne gå straffri etter straffeloven § 16 annet ledd om tilbaketreden fra forsøk, dersom vedkommende greier å forhindre at kravet kommer til adressatens kunnskap. Muligheten for tilbaketreden dersom man anser «krever» for oppfylt allerede ved avsendelse er tilnærmet utenkelig. Straffelovens system med forsøk og tilbaketreden fra forsøk tilsier således at vilkåret «krever» er oppfylt når kravet er kommet til adressatens kunnskap.³⁷

Et tilleggsmoment er at dersom man legger til grunn at vilkåret «krever» er oppfylt allerede ved avsendelse av et krav, vil man gjennom straffeloven § 16 kriminalisere forsøk på å formidle et krav til en adressat. Dette gir et bredt nedslagsfelt for korrupsjonsbestemmelsen. Bestemmelsen vil da kunne medføre unødvendig kriminalisering. For eksempel vil forsøk på å sende et krav per post verken krenke tillitshensynet eller hensynet til et velfungerende marked.

På bakgrunn av at hensynet til å bevare offentlighetens tillit til forvaltningen er ivaretatt av forsøksbestemmelsen, og at kriminalisering av forsøk på å formidle et krav ikke er hensiktsmessig ut fra rettsgodene straffebudet søker å verne, er konklusjonen at vilkåret «krever» først er fullbyrdet når kravet er kommet til adressatens kunnskap.

Det fremgår for øvrig av forarbeidene at «Dersom kravet først er kommet til adressatens kunnskap, er det uten betydning hvordan denne forholder seg til kravet. Straff etter første ledd bokstav a kan idømmes selv om adressaten velger å se bort fra kravet.»³⁸

2.2.2 «Mottar»

Også det at man «mottar» en utilbørlig fordel er kriminalisert. Ordlyden av «mottar» tilsier at den utilbørlige fordel må være i den passive bestikkers fysiske besittelse før det kan straffes. Av forarbeidene følger det at vilkåret er oppfylt der bestikkelsen er «kommet i

³⁶ Stian Eriksen, *Korrupsjon etter Straffeloven § 276a (1)*, Liten masteroppgave i rettsvitenskap ved Universitetet i Tromsø, Det juridiske fakultet, Våren 2008 s.15

³⁷ *Op.cit* s.15

³⁸ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.57

mottakerens besittelse». Dersom overføringen av bestikkelsen skjer elektronisk, for eksempel til bankkonto er handlingen fullbyrdet «idet pengene er disponible på konto».³⁹

Dersom det overnevnte legges til grunn uten forbehold kan det enkelt tenkes at handlinger som ikke bør kriminaliseres omfattes av straffebudet. For eksempel vil en offentlig tjenestemann som har mottatt penger i sin postkasse eller på konto, uten at han har oppfordret til dette, omfattes av straffebudets objektive gjerningsbeskrivelse. På denne bakgrunn fremhever forarbeidene at det må «utøves et visst skjønn» i de situasjoner hvor mottakeren er helt passiv. Det fremgår at «Hvis det ut fra omstendighetene er grunn til å tro at mottakeren hadde til hensikt å overlevere eller opplyse om bestikkelsen til sin arbeidsgiver, kan det være at han eller hun bør innvilges noe tid før det kan sies å foreligge forsøk på eller fullbyrdet overtredelse av straffebudet.»⁴⁰ Thrap-Meyer trekker forarbeidenes standpunkt lenger ved å hevde at det gjelder et krav om *aksept* av den mottatte ytelsen før den utilbørlige fordel oppfyller vilkåret «mottar». Stordrange kan tolkes dit hen at han er enig i dette.⁴¹

Spørsmålet blir således om det kan stilles et krav til aksept av den mottatte ytelsen før det kan være aktuelt å straffedømme for passiv bestikkelse.

Ordlyden av «mottar» tilsier at det ikke gjelder et krav om aksept, og forarbeidene er tause om spørsmålet. I andre land, slik som Finland, Sverige og Tyskland, gjelder det et akseptkrav.⁴² I tillegg er det best samsvar mellom rettsgodene bak korrupsjonsbestemmelsen og de handlingene som kriminaliseres, dersom det stilles krav om aksept. Dette fordi det er først når mottakeren aksepterer fordelene at det er reell grunn til svekket tillit, og det er først ved aksept at lojalitetsplikten overfor prinsipalen blir brutt.⁴³ Det er også først ved aksept hensynet til å bevare saklig myndighetsutøvelse og et velfungerende marked blir satt i fare. Dersom straffebudet også skal ramme mottakelse av en utilbørlig fordel, uten at mottakeren har akseptert denne, vil straffebudet gå langt i å kriminalisere en passiv handling uten et legitimt formål. Thrap-Meyer fremhever også dette som en tungtveiende begrunnelse for at det gjelder et akseptkrav.⁴⁴

³⁹ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.57

⁴⁰ *Op.cit* s.57

⁴¹ Robin Thrap-Meyer s.370 og 374 og Bjørn Stordrange, *Forbrytelser mot vårt økonomiske system 2.* utgave 2007 s.94

⁴² Robin Thrap-Meyer s.371, note 1075

⁴³ *Op.cit* s.370

⁴⁴ Robin Thrap-Meyer s.370

Det kan imidlertid hevdes at tilliten til både offentlig forvaltning og private aktører kan svekkes ved mottakelse av en ytelse, selv om den enda ikke er akseptert, fordi utenforstående kan anta at ytelsen vil påvirke mottakeren.

Allikevel er det argumenter som taler for at tillitshensynet ikke alene kan begrunne kriminalisering. Tillitshensynet vil ofte være krenket lenge før de andre legislative hensynene bak kriminalisering av korrupsjon. Ved å kriminalisere ut fra tillitshensynet alene kan man risikere å kriminalisere handlinger som ligger forut i tid for handlinger som krenker de primære rettsgodene bak kriminalisering av korrupsjon, slik som hensynet til et velfungerende marked og saklig myndighetsutøvelse. Det er først der man står overfor en handling som krenker disse rettsgodene at det bør kunne idømmes straff.

Etter min mening må det avgjørende være at et krav om aksept av den utilbørlige fordelene medfører at kriminaliseringen står best i samsvar med vernet av rettsgodene bak straffebudet. Man bør ikke kriminalisere handlinger som ikke krenker rettsgodene straffebudet er ment å verne.⁴⁵ På denne bakgrunn mener jeg det må gjelde et akseptkrav for at vilkåret «mottar» er oppfylt. Om det er gitt aksept avgjøres konkret. Vurderingsmomentene for hvorvidt det foreligger gyldig aksept gjennomgås i punkt 2.2.3.

Det at det kan innfortolkes et akseptkrav i vilkåret «mottar» fordrer et spørsmål om hvorvidt straffebudet burde vært utformet annerledes. Dette spørsmålet behandles i oppgavens punkt 3.2.

2.2.3 «Aksepterer et tilbud»

En passiv bestikker kan akseptere en ytelse selv om han ikke mottar denne, eller skal motta den frem i tid. Derfor er «aksepterer et tilbud» et eget alternativt vilkår. Både uttrykkelig og stilltiende aksept, samt passivitet og konkludent atferd er tilstrekkelig for å konstatere aksept⁴⁶. Som hovedregel kreves det at aksepten er kommet frem til tilbyder for at fullbyrdet forbrytelse foreligger, men det må gjøres «en konkret vurdering».⁴⁷

Bakgrunnen for at det åpnes for en konkret vurdering er at hensynene bak kriminalisering av korrupsjon ikke ivaretas fullt ut ved et krav om at aksepten må ha kommet til tilbyders

⁴⁵ Se oppgavens kapittel 3 og 4

⁴⁶ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.57

⁴⁷ *Op.cit* s.57

kunnskap. Dersom en passiv bestikker bestemmer seg for å motta en utilbørlig fordel vil bestikkelsen kunne innvirke på den passive bestikkers handlinger, uavhengig av om aksepten har kommet til tilbyders kunnskap. Vernet av hensynet til saklig myndighetsutøvelse og et velfungerende marked vil etter dette ha stor vekt i vurdering av om den passive bestikker har «aksepter[t]» tilbudet om en fordel.

2.3 Aktiv bestikkelse – straffeloven § 387 litra b

2.3.1 «Gir»

Vilkåret «gir» er oppfylt idet mottakeren «mottar» den utilbørlige fordelen jf. litra a.⁴⁸ I lys av drøftelsen i punkt 2.2.2 om vilkåret «mottar», kan det stilles spørsmål ved om vilkåret «gir» først er oppfylt når den passive bestikker både har den utilbørlige fordelen i sin besittelse og har akseptert fordelen.

Ordlyden av «gir» tilsier at det ikke gjelder et krav om aksept fra den passive bestikker. Da forarbeidene betegner «gir» som motstykket til «mottar» kan det imidlertid ansees naturlig at vilkåret «gir» er oppfylt på samme tidspunkt som vilkåret «mottar». Det tilsier at den straffbare handlingen etter litra b ikke er fullbyrdet før den passive bestikker har akseptert fordelen.

Imidlertid har den aktive bestikker gjennom overrekkelsen av fordelen, gitt den passive bestikker insentiv til å gjøre valg i den aktive bestikkers gunst. Etter dette vil allerede det å gi en utilbørlig fordel være straffverdig. Sett i sammenheng med at forarbeidene ikke nevner noe om et akseptkrav, konkluderes det med at det ikke kan stilles krav om aksept fra den aktive bestikker for at vilkåret «gir» er oppfylt. Vilkåret er da oppfylt når den passive bestikker har den utilbørlige fordelen i sin besittelse.

2.3.2 «Tilbyr»

⁴⁸ *Op.cit* s.57

Det fremgår av forarbeidene at vilkåret «tilbyr» først er oppfylt idet tilbudet er kommet til den andre parts kunnskap. Det presiseres imidlertid at dersom tilbudet er avsendt, men ikke kommet til adressaten, kan det straffes for forsøk på aktiv bestikkelse.⁴⁹

Videre fremgår det av forarbeidene at både der man tilbyr noen en fordel for å opptre på en bestemt måte og der man tilbyr noen en fordel som en gjenytelse for en handling eller unnlatelse som allerede har funnet sted, omfattes. Også tilfeller av «smøring», hvor man kun kan identifisere at det er gitt et tilbud om en utilbørlig fordel, men hvor man ikke kan knytte en bestemt handling eller unnlatelse til den passive bestikkers side, rammes⁵⁰. Selv der den aktive bestikker ikke har til hensikt å følge opp tilbudet ved å gi den passive bestikker en utilbørlig fordel, er det en straffbar handling.⁵¹

Det vil heller ikke for dette vilkåret være et krav om aksept fra den passive bestikker jf. drøftelsen under punkt 2.3.1.

2.4 «I anledning av utøvelsen av stilling verv eller utføringen av oppdrag»

2.4.1 «Stilling, verv eller utføringen av oppdrag»

Et felles vilkår for både passiv og aktiv korrupsjon er at den utilbørlige fordelten er gitt/tilbudt eller krevd/mottatt/akseptert «i anledning av» utøvelsen av «stilling, verv eller (...) oppdrag».

Vilkårene «stilling, verv eller (...) oppdrag» favner vidt. I forarbeidene legges det til grunn at begrepene er ment å omfatte «alle typer av ansettelsesforhold, verv eller oppdragsforhold for offentlige og private arbeidsgivere».⁵² Hva som nærmere ligger i vilkårene er utførlig beskrevet i forarbeidene og i litteraturen.⁵³ På bakgrunn av prioriteringen plasshensyn fordrer, vil ikke forarbeidene og litteraturen gjengis.

2.4.2 «I anledning» av den aktive eller den passive bestikkers «stilling, verv eller utføring av oppdrag»?

⁴⁹ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.57

⁵⁰ *Op.cit* s.57

⁵¹ *Op.cit* s.57

⁵² *Op.cit* s.53

⁵³ Ot.prp.nr.78(2002-2003) s. 54 og bl.a. Matningsdal, *Norsk spesiell strafferett*, Oslo, 2010 s.438

En naturlig forståelse av «utilbørlig fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller utføring av oppdrag» tilsier at det gjelder et krav om tilknytning mellom den aktuelle fordelen og «stilling, verv eller (...) oppdrag». Med andre ord er det et krav om årsakssammenheng mellom fordelen og stillingen, vervet eller oppdraget. Ordlyden er imidlertid taus om hvorvidt fordelen må ha vært gitt «stilling, verv eller (...) oppdrag» for den aktive *eller* den passive bestikker.⁵⁴

NOU 2002:22 kan leses slik at det er et krav om at fordelen har tilknytning til den passive bestikkers «stilling, verv eller utføring av oppdrag».⁵⁵ I Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) står det at «Forslaget rammer bare fordeler som tilbys, kreves eller mottas «i anledning av» den *passive bestikkers* stilling, verv eller oppdrag» (min utheving). Også i Innst. O nr. 105 (2002-2003) legges dette til grunn.⁵⁶ Forarbeidene gir således uttrykk for et krav om at fordelen har tilknytning til den passive bestikkers «stilling, verv eller (...) oppdrag». Juridisk litteratur legger også dette til grunn.⁵⁷

Imidlertid finnes det en dom fra 2008, avsagt i Sør-Trøndelag tingrett som trekker i retning av at det også er tilstrekkelig for å konstatere korrupsjon at det er tilknytning mellom fordelen og den *aktive bestikkers* «stilling, verv eller (...) oppdrag».⁵⁸

Saken gjaldt en politimann som ble dømt for aktiv korrupsjon jf. straffeloven 1902 § 276a, for å ha gitt sin svigerinne en utilbørlig fordel ved å godkjenne hennes familiegjenforeningsøknad. Innvilgelsen av øknaden ble sett på som den utilbørlige fordelen, og denne var altså gitt i anledning politimannens «stilling». Dommen tilsier at det er tilstrekkelig for å konstatere korrupsjon at det er tilknytning mellom fordelen og den aktive bestikkers «stilling, verv eller (...) oppdrag».

Rettskildevekten til en tingrettsdom er imidlertid liten. I tillegg drøftes ikke tilknytningsvilkåret i dommen, noe som ytterligere senker rettskildeverdien til dommen hva gjelder tilknytningsvilkåret. Etter dette kan ikke enstemmige forarbeider og juridisk teori fravikes på bakgrunn av tingrettsdommen *alene*.

⁵⁴ Et lignende spørsmål er behandlet i en masteroppgave ved Universitetet i Bergen, Det juridiske fakultet, Kandidatnummer. 186524, *Kva utgjør fullbyrda brotsverk etter straffelova § 276a om korrupsjon?*, våren 2013 s.19-24

⁵⁵ NOU 2002:22 s.40

⁵⁶ Innst. O nr.105 (2002-2003) punkt 5

⁵⁷ Bjørn Stordrange s.101 og s.103, og Magnus Matningsdal s.438

⁵⁸ TSTRO-2008-38700

Det kan imidlertid anføres at tingrettsdommens resultat er i samsvar med rettsgodene korrupsjonsbestemmelsen søker å beskytte. Dommen viser at tilliten til offentlig virksomhet svekkes også der bestikkelsen er gjort «i anledning» den aktive bestikkers stilling. Hensynet til å bevare tilliten til virksomheter tilsier således at også det tilfellet at det kun er tilknytning mellom den aktive bestikkers stilling og den utilbørlige fordelen, bør kriminaliseres.

Imidlertid kan ikke brudd på tillitshensynet alene, som nevnt i punkt 2.2.2, begrunne kriminalisering. Det er hensynet til et velfungerende marked og saklig myndighetsutøvelse som er hovedhensynene bak kriminalisering av korrupsjon. Ingen av disse hensynene blir krenket dersom det ikke skjer en utilbørlig *påvirkning* av den aktive bestikkers beslutning. Dersom den utilbørlige fordelen knytter seg til den aktive bestikkers handling, vil ikke nødvendigvis den aktive bestikker ha blitt påvirket til å yte fordelen. Det trekker sterkt i retning av at tilfeller der fordelen kun er knyttet til den aktive bestikkers stilling ikke omfattes av straffebudet.

I tillegg er det andre straffebud som rammer tilfeller der tjenestemannen handler på eget initiativ. Eksempler er straffeloven § 173b om misbruk av offentlig myndighet, eller straffeloven § 390 om utroskap. Det er blant annet disse bestemmelsene som skal ivareta tillitshensynet, ikke korrupsjonsbestemmelsen. For at det skal avgrenses mot andre straffebud bør det derfor legges til grunn at det stilles krav om tilknytning mellom fordelen og den *passive* bestikkers «stilling, verv eller (...) oppdrag».

Etter dette er det avgjørende at de viktigste legislative hensynene ikke tilsier at handlinger hvor det kun er sammenheng mellom den utilbørlige fordelen og den aktive bestikkers stilling skal anses for korrupsjon og at tilfeller der tjenestemannen handler på eget initiativ er omfattet av andre straffebud. Sett i lys av enstemmige forarbeider og juridisk teori er konklusjonen at det er et vilkår om årsakssammenheng mellom den utilbørlige fordelen og den *passive bestikkers* «stilling, verv eller (...) oppdrag».

2.4.3 Kravet til årsakssammenheng

Som nevnt angir vilkåret «i anledning av stilling, verv eller (...) oppdrag» et krav til årsakssammenheng, og som redegjort for i punkt 2.4.2 stilles det krav til årsakssammenheng mellom den utilbørlige fordelen og den *passive bestikkers* «stilling, verv eller (...) oppdrag».

Fordelen som ytes vil normalt fremstå som en motytelse for noe den passive bestikker skal gjøre eller unnlate, eller har gjort eller unnlatt i forbindelse med utføringen av sin «stilling, verv eller (...) oppdrag».⁵⁹ Som nevnt i punkt 2.3.2 er det ikke et krav at den utilbørlige fordelen kan knyttes til en bestemt handling eller unnlattelse.⁶⁰ Bakgrunnen for dette er bevisshensyn. Det fremheves i forarbeidene at det ofte kan være vanskelig å fremskaffe bevis for at det forelå et løfte eller et krav om dette allerede før vedkommende utførte sin motytelse.⁶¹ Korrupsjonsbestemmelsen angir heller ikke et krav om at den utilbørlige fordelen må være ment å påvirke den passive bestikker til å opptre pliktstridig eller urettmessig «i anledning» sin «stilling, verv eller (...) oppdrag».⁶²

Som det fremgikk av punkt 2.4.2 vil ikke en fordel til en passiv bestikker som privatperson omfattes av gjerningsbeskrivelsen. Det kan reises vanskelige spørsmål rundt grensedragningen mellom når en person mottar en fordel i egenskap av privatperson og når en fordel mottas «i anledning av stilling, verv eller (...) oppdrag». Da grensedragningen ikke har betydning for spørsmålet om hvordan korrupsjon bør kriminaliseres, og på bakgrunn av en knapp ordgrense, vises det til rettspraksis uten at problemstillingen behandles nærmere her.⁶³

2.5 Fordelskravet

En naturlig språklig forståelse av «fordel» er vid. Fordelen vil normalt ha økonomisk verdi, men det er ikke et krav. For eksempel ble et utbetalt lån ansett som en «fordel» i en dom fra Nord-Troms tingrett⁶⁴. Av forarbeidene følger det at alt «den passive bestikker ser seg tjent med eller kan dra nytte av, er å anse som en fordel i lovens forstand».⁶⁵

Europarådskonvensjonen legger også til grunn en vid forståelse av fordelsbegrepet. De

⁵⁹ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.54 og s.34

⁶⁰ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.54 og s.34 og NOU 2002:22 s.38

⁶¹ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.34

⁶² Se punkt. 2.6.5

⁶³ LH-2007-158006, videre fulgt opp i Rt-2009-130 (Fesil-saken) viser at selv om personer kjenner hverandre fra før, er ikke dette avgjørende der de har inngått en avtale om gjensidige fordeler i forbindelse med deres arbeid, årsakssammenheng forelå. Av Rt-2011-1495 (Namsmann-saken) kan det leses at det må gjøres en vurdering av om ytelsen fra den passive bestikker har sammenheng med den passive bestikkers kompetanse og arbeidsoppgaver, samt om den passive bestikker arbeidet med gjenytelsen i arbeidstiden. Se også TOSLO-2008-32091

⁶⁴ TNHER-2011-148107

⁶⁵ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.54

definerer en «fordel» som en situasjon der den passive bestikker «is placed in a better position than he was before the commission of the offence and that he is not entitled to the benefit».⁶⁶

Det kan stilles spørsmål ved om fordelskravet er oppfylt der det gis en fordel til en passiv mottaker, som ikke ser seg tjent med denne fordel. Med andre ord er det et spørsmål om fordelsbegrepet skal vurderes ut fra en subjektivt eller objektivt tolkningsstandard.⁶⁷

Spørsmålet er kun relevant for den passive bestikker, da den aktive bestikker uansett kan straffes for forsøk på korrupsjon med utjenlig middel jf. straffeloven 387 jf. § 16.⁶⁸

Alt den passive bestikker «kan dra nytte av» omfattes som en fordel jf. forarbeidene.⁶⁹ «Kan dra nytte av» tilsier en objektiv tolkning av ytelsens utnyttelsespotensiale.

På den andre siden er det utilbørlig påvirkning av tilsatte i offentlig og privat sektor man søker å unngå ved korrupsjon. Dersom den passive bestikker ikke har interesse i fordel, vil ikke fordelene påvirke den passive bestikkers handlinger. Påvirkningshensynet bak kriminalisering av korrupsjon tilsier således en subjektiv tolkningsstandard.

Allikevel vil tillit til saklige avgjørelsesprosesser i både offentlig og privat sektor kunne brytes selv om ytelsen subjektivt sett ikke er en fordel for den passive bestikker. Dersom for eksempel en politimann mottar en dyr sykkel, men selv ikke ønsker denne, vil allmennheten kunne se det som at sykkelens verdi uansett har påvirket politimannen i hans avgjørelser. Dette trekker sterkt i retning av at det bør legges til grunn en objektiv tolkningsstandard.

Også retts tekniske hensyn tilsier at man legger til grunn en objektiv tolkningsstandard. Det er vanskelig å bevise at den passive bestikker subjektivt har, eller ikke har, en nytteverdi i en ytelse. Med en objektiv norm vil vurderingen få faste rammer. Sett i lys av at også hensynet til å bevare tilliten til offentlig forvaltning og privat næringsliv, samt forarbeidene, trekker i retning av at det må gjøres en objektiv vurdering av fordelsbegrepet, konkluderes det med at det gjelder en objektiv tolkningsstandard. Dette er også løsningen i svensk rett.⁷⁰

⁶⁶ Explanatory report on the Criminal law convention on corruption, punkt 37

⁶⁷ Robin Thrap-Meyer s.287

⁶⁸ Selv om forsøket er utjenlig har gjerningspersonen vist en forbrytersk vilje og kan straffes (det subjektive forsøksprinsipp) jf. blant annet Rt-1984-375, Rt-2004-598 og Rt-2011-1455

⁶⁹ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.54

⁷⁰ Se f.eks. NJA 2008 s. 812 hvor det henvises det til de svenske forarbeidene; «varje transaktion som objektivt sett är ägnad att påverka funktionärens tjänsteutövning är att betrakta som otillbörlig»

Videre kan det reises spørsmål ved om subjektive forhold hos den passive bestikker skal ha betydning ved vurderingen av hva som objektivt sett ansees som en «fordel».⁷¹ Det kan tenkes at en ansatt i enten offentlig eller privat sektor mottar en ytelse som for andre er verdiløs, men som for eksempel har en samleverdi for mottakeren. Det må da vurderes om mottakerens subjektive interesse i den objektivt sett verdiløse ytelsen, gjør at ytelsen er å anse som en «fordel».

Igjen må det avgjørende være hensynet til de rettsgodene straffebudet skal verne. Hensynet til å hindre usaklig myndighetsutøvelse og utilbørlig påvirkning trekker sterkt i retning av at den passive bestikkers preferanser har betydning i den objektive vurderingen av om ytelsen er å anse for en «fordel». Så lenge ytelsen har en verdi for mottaker, vil ytelsen være egnet til å påvirke mottakerens videre handlinger. Dette er også standpunktet til Thrap-Meyer.⁷²

Konklusjonen er etter dette at både ytelser som objektivt fremstår som en fordel omfattes, i tillegg til ytelser som ut fra den passive bestikkers interesser fremstår som en fordel for ham.

2.6 Utilbørlighetsvilkåret

2.6.1 «Utilbørlig» – en rettslig standard

Fordelen som ytes til den passive bestikker må være «utilbørlig». Ordlyden av «utilbørlig» tilsier at fordelen må være uforsvarlig eller upassende. Vilkåret er en rettslig standard. Det innebærer at normer utenfor begrepet selv er avgjørende for hvordan begrepet skal tolkes og anvendes.⁷³ Forarbeidene angir relevante momenter for vurderingen. Momentene vil behandles nærmere i oppgavens punkt 2.6.3. til 2.6.8. Utover vurderingsmomentene som fremkommer av forarbeidene, må standardens nærmere innhold fastlegges av domstolene.⁷⁴

Generelt heter det i forarbeidene at utilbørlighetsvurderingen «skal bero på oppfatningen i samfunnet i lys av de reelle hensyn og grunnleggende verdier som ligger bak bestemmelsen».⁷⁵ Utilbørlighetsvurderingen er derfor dynamisk og vil variere etter

⁷¹ Robin Thrap-Meyer s.289

⁷² *Op.cit* s.291 og s.295

⁷³ Store Norske Leksikon sine nettsider, https://snl.no/rettslig_standard (sist besøkt 31.05.2016)

⁷⁴ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.34

⁷⁵ *Op.cit* s.34

samfunnets til enhver tid gjeldende oppfatning av hva som er uforsvarlig og upassende. Hva som ansees som straffbar korrupsjon kan derfor ikke klart defineres for all fremtid.

Ut fra forutberegnelighetshensyn er dette betenkelig. Det fremheves også i forarbeidene.⁷⁶ Etter min mening blir det da særlig viktig at rettsanvenderen ved vurderingen av den rettslige standarden er seg bevisst de hensynene som er bakgrunnen for at korrupsjon er kriminalisert. Rettsgodene straffebestemmelsen søker å verne, angir grensen for hvilke handlinger som skal straffes.⁷⁷ Dersom man i utilbørighetsvurderingen har fokus på hensynene bak kriminalisering av korrupsjon blir utilbørighetsvurderingen lettere å forutberegne, da disse hensynene utgjør en konstant størrelse.

2.6.2 Terskelen for «utilbørlig»

Av forarbeidene fremgår det at det må foreligge et «klart klanderverdig forhold» for at bestemmelsen skal kunne anvendes.⁷⁸ Terskelen for at en handling skal defineres for «utilbørlig» er således høy.

Det kan anføres at helhetsvurderingen av om et forhold er klart klanderverdig stiller seg ulikt avhengig av om den passive bestikker «krever», «mottar» eller «aksepterer» ytelsen. Forarbeidene omtaler ikke spørsmålet, og det er heller ikke behandlet i rettspraksis. Anførselen har imidlertid støtte i juridisk teori. Matningsdal skriver at der den passive bestikker «krever» en fordel «bør nærmest enhver fordel regnes som «utilbørlig», dersom det ikke er en naturlig sammenheng mellom utøvelsen av stillingen mv. og den aktuelle fordel». ⁷⁹ Reelle hensyn trekker i samme retning. Det at en passiv bestikker «krever» en ytelse for å gjennomføre en handling kan generelt sies å være mer klanderverdig enn tilfellet der en passiv bestikker «mottar» eller «aksepterer» noe som blir tilbudt han/henne, da det å «kreve» en bestikkelse oppfordrer til en ulovlig handling. Etter dette legges det til grunn at terskelen for hva som er en «utilbørlig» fordel blir lavere dersom den passive bestikker «krever» fordelen.

2.6.3 Ytelsens art og verdi

⁷⁶ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.35, se også oppgavens punkt 3.7

⁷⁷ Mer utdypende i oppgavens punkt 4

⁷⁸ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.55 og NOU 2002:22 s.39

⁷⁹ Magnus Matningsdal s.441

Som nevnt er det ikke et krav om at ytelsen har økonomisk verdi for å være en «utilbørlig fordel», men dersom fordelene har en økonomisk verdi fremgår det av forarbeidene at verdien er et naturlig utgangspunkt for utilbørlighetsvurderingen.⁸⁰ Rettspraksis har fulgt opp dette. I dom fra Frostating lagmannsrett 30. september 2014 (Screen Communications-saken) heter det at: «dersom fordelene har en økonomisk verdi, slik det er i vår sak, vil verdien utgjøre et naturlig utgangspunkt for utilbørlighetsvurderingen.»⁸¹

Er fordelene en pengegave vil som hovedregel forholdet rammes, selv om beløpet er lite.⁸² De vanskelige spørsmålene reiser seg der ytelsen er en gjenstand. Etter forarbeidene trekkes den nedre grense ved gaver av mindre verdi som vil stride mot den alminnelige rettsbevissthet å kriminalisere.⁸³ Heller ikke en fordel som regnes som et naturlig uttrykk for anerkjennelse av utført arbeid, eller som en del av naturlig representasjon i bransjen, rammes av straffebudet.⁸⁴ Noe generelt svar på hvor mye en gjenstand kan være verdt før den er å anse som en «utilbørlig fordel» kan ikke gis. Det avgjørende er en helhetsvurdering der verdien av ytelsen må sees i lys av virksomhetsområde til bedriften eller etaten og interne regelsett i bransjen.⁸⁵

Et eksempel på at verdien og arten av ytelsen må sees i sammenheng med øvrige momenter fra forarbeidene i en helhetsvurdering finnes i Rt. 2014 s.786 (Ruter-saken). En driftskonsulent i et kommunalt selskap med ansvar for kollektivtrafikk, hadde deltatt på tre middager til en verdi av 4454 kroner med bussprodusenten Volvo. Lagmannsretten frifant driftskonsulenten, da den mente middagene ikke var å anse for en «utilbørlig fordel». Høyesterett sa seg enig med lagmannsretten.

I avsnitt 46 ble det gjort en helhetsvurdering av den aktuelle fordelene: «Når en fordel ikke er av varig karakter, den konsumeres i tilknytning til det arrangement som i seg selv er relevant for arbeidstakerens stilling, vil det normalt ikke være aktuelt å anvende straffelovens korrupsjonsbestemmelse. Slektskapet til andre former for ordinær kundepleie og tradisjonell kundekontakt er så sterkt at det skal mye til for at arrangementet må anses som så påkostet at deltakelsen kan anses som utilbørlig. Det kommer naturligvis også inn i vurderingen hva gjesten hadde grunn til å forvente.» Det ble også vektlagt at driftssjefen ikke hadde holdt

⁸⁰ Innst. O. nr.105 punkt 5.4, og Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.35 og s.55

⁸¹ LF-2010-14205

⁸² Rt.1980 s.456 og Rt.1986 s.1013 og Rt.2015 s.302

⁸³ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.55

⁸⁴ *Op.cit* s.55

⁸⁵ *Op.cit* s.55

middagen skjult og at det ikke forelå et påvirkningsmoment som alene tilsa at oppførselen til driftssjefen var klanderverdig.

Dommen gir altså et eksempel på hvordan ytelsens verdi og art sees opp mot de andre momentene som er fremhevet i forarbeidene.

2.6.4 Partenes stilling og posisjon

Et annet relevant moment i helhetsvurderingen er partenes stilling eller posisjon, samt forholdet mellom partene.⁸⁶ I forarbeidene er dette eksemplifisert med at dersom kontorpersonalet ved en domstol mottar en konfekteske eller en flaske vin av en advokat hvert år, er ikke dette å regne for «utilbørlig». Derimot vil det at en dommer selv mottar en konfekteske eller en flaske vin kort tid etter dom er falt, lettere ansees for «utilbørlig».⁸⁷ Eksempelet viser at den passive bestickers maktposisjon har betydning. En dommer har en maktposisjon og stilling i samfunnet som gjør at vedkommende aldri kan motta ytelse i anledning sin stilling, selv ikke ytelse av mindre verdi. I motsetning til personer med en slik maktposisjon vil det i større grad aksepteres at for eksempel ansatte i serviceyrker mottar ytelse av høy verdi fra kunder.⁸⁸

Videre fremgår det av forarbeidene at offentlige tjenestemenn er underlagt en strengere norm enn personer som arbeider i privat virksomhet.⁸⁹ Dette er senest fulgt opp i rettspraksis fra 2014.⁹⁰ Det er også i samsvar med hensynene bak kriminalisering av korrupsjon at normen er strengere, da hensynet til saklig myndighetsutøvelse i offentlig forvaltning er særlig tungtveiende.

Det fremgår av rettspraksis at også andre enn offentlige tjenestemenn kan underlegges en streng norm. I Oslo tingretts dom 27. oktober 2006 (Ullevål-saken) heter det på side 12 at: «Han var ikke en offentlig tjenestemann, men ansatt i en bedrift som tilføres midler fra det offentlige, slik at mye av de samme hensyn gjør seg gjeldende. Å akseptere slike fordeler skaper tvil om fellesskapets midler forvaltes på forsvarlig måte.»⁹¹ Det sentrale for hvorvidt

⁸⁶ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.55

⁸⁷ *Op.cit* s.55

⁸⁸ *Op.cit* s.55

⁸⁹ *Op.cit* s.56

⁹⁰ Rt.2014 s.786 avsnitt 17

⁹¹ Tingrettsdommen var ikke rettskraftig for tiltalte A, men uttalelsen ble fulgt opp i Borgarting lagmannsrettens dom, LB-2009-35191

man underlegges en skjerpet norm synes således å være hvorvidt man gjennom sin stilling har hatt anledning til å misbruke fellesskapets midler.

Det fremgår for øvrig av forarbeidene at tjenestemannsloven § 20 kan gi veiledning for hva som er en «utilbørlig fordel».⁹² Synspunktet må imidlertid nyanseres.⁹³ Forholdet mellom sivilrettslige og strafferettslige regler er normalt at det skal mindre til for å konstatere brudd på den sivilrettslige regelen. Det må i lys av dette antas at terskelen for hva som er straffbart etter korrupsjonsbestemmelsen er noe høyere enn for hva som skal til for å konstatere brudd på tjenestemannsloven § 20.

2.6.5 Formålet med ytelsen

Som nevnt under punkt 2.3.2 og 2.4.3, er det ikke et vilkår for å ilegge straff at giveren har ment å påvirke mottakerens handlinger gjennom ytelsen. I forarbeidene er dette begrunnet med bevisshensyn.⁹⁴

Giverens formål med ytelsen har imidlertid stor betydning i utilbørlighetsvurderingen. Av forarbeidene fremgår det at «dersom det lar seg bevise at fordelene var ment å påvirke den passive bestikkers utøvelse av en stilling, et verv eller et oppdrag, vil den normalt være utilbørlig».⁹⁵ Videre fremgår det av høyesterettspraksis at: «Det kan etter mitt syn bare være i svært spesielle tilfelle at det er grunn til å dømme etter korrupsjonsbestemmelsen dersom en må se helt bort fra at det foreligger et påvirkningsmoment.»⁹⁶ Av dommen fremgår det også at «Det er påvirkningsmomentet i alle dens former en ønsker å ramme ved straffebestemmelsene for aktiv korrupsjon.»⁹⁷

I lys av at påvirkningsformålet har så stor betydning i utilbørlighetsvurderingen, kan det problematiseres «*de lege ferenda*» at det ikke er et vilkår for å idømme straff. Dette spørsmålet behandles nærmere i oppgavens punkt 3.4.

⁹² Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.56

⁹³ NOU 2002:22 s.39

⁹⁴ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.34

⁹⁵ *Op.cit* s.55

⁹⁶ Rt. 2009 s.130 avsnitt 37

⁹⁷ Rt. 2009 s.130 avsnitt 36

«*De lege lata*» kan det reises spørsmål om man ikke kan straffe den aktive bestikker der det foreligger bevis for at formålet om en motytelse *ikke* foreligger.⁹⁸

Påvirkningsformålet er gitt en sentral plass i utilbørighetsvurderingen fordi det er først der den aktive bestikker har formål om en motytelse at skadevirkningene av korrupsjon gjør seg gjeldende. Det er forventningene om en motytelse man *ellers ikke ville fått*, som medfører svekket tillit, hindrer et velfungerende marked og effektivisering, samt danner grobunn for ytterligere kriminalitet.⁹⁹ Hensynet til å kriminalisere mest mulig i tråd med de rettsgodene straffebudet søker å verne tilsier etter dette at dersom det kan bevises at det *ikke* finnes noe motiv om en motytelse, bør ikke den aktive bestikker straffes for korrupsjon.

Det er heller ikke motstrid mellom bevishensyn og å legge til grunn at der det er sannsynliggjort at det ikke er et formål om motytelse, er det ikke korrupsjon. Bevishensynet støtter kun at de tilfeller hvor man ikke kan påvise et *konkret* motiv fortsatt kan regnes som korrupsjon. Det er et ganske annet tilfelle enn der det kan sannsynliggjøres at ytelsen nettopp er gitt av *andre motiver* enn å påvirke. Da bør det normalt lede til frifinnelse.

Denne løsningen har også blitt lagt til grunn i svensk rett.¹⁰⁰ Dommen gjaldt en hjemmehjelp som hadde mottatt en utilbørlig fordel gjennom å ha fått testamentert penger til seg fra en pasient. Hjemmehjelpen ble tiltalt. Det ble ansett klart at testamenteringen var gjort i sammenheng med hjemmehjelpens tjenesteutøvelse, imidlertid var det ikke testators hensikt å gi en utilbørlig fordel for tjenesteutøvelsen, men å sikre at gården som ble testamentert bort ble gitt til en som kunne ivareta den. Hjemmehjelpen ble da frifunnet.

På bakgrunn av at man ikke bør straffe flere handlinger enn nødvendig for å verne rettsgodene bak straffebudet, og at bevishensynet ikke krenkes, må formålet med ytelsen etter min mening ha en så sentral plass i utilbørighetsvurderingen at der det kan bevises med sannsynlighetsovervekt at formålet med ytelsen *ikke* var en gjenytelse, kan det ikke ilegges straff for korrupsjon.

2.6.6 Graden av åpenhet

⁹⁸ Sigurd Holter Torp, ”Korrupsjon- formålets betydning for utilbørighetsvurderingen”, *Lov og Rett* 2010 s. 550-556

⁹⁹ *Op.cit* s.551

¹⁰⁰ NJA 1987 s.604

Både Departementet og Straffelovrådet legger til grunn at åpenhet om mottak av en fordel til arbeids- eller oppdragsgiver vil kunne medføre at en fordel ikke kan betraktes som utilbørlig.¹⁰¹ Rettspraksis har fulgt dette opp. I Agder lagmannsretts dom 5. mars 2008 (Agder energi-saken) uttales det at «Graden av åpenhet er et vesentlig moment i utilbørlighetsvurderingen(...)».¹⁰² Andre dommer som viser det samme er Oslo tingretts dom 3. juli 2009, Siemens-dommen, hvor det fikk betydning at tiltalte hadde informert sine overordnede om fordelene han hadde mottatt, og Frostating Lagmannsretts dom 30. september 2010 hvor det ble vektlagt at tiltaltes handlinger var holdt skjult for selskapet.

En forutsetning for at åpenhet overfor prinsipal skal ha betydning i utilbørlighetsvurderingen er at orienteringen av prinsipalen skjer *før* fordelene mottas eller aksepteres. Dette er også i samsvar med prinsippet om at straffbarhetsvilkårene skal vurderes ut fra fullbyrdelsestidspunktet.¹⁰³

Bakgrunnen for at åpenhet tillegges vekt i det hele tatt er at man da ikke er illojal overfor sin arbeids- eller oppdragsgiver. Imidlertid skal ikke korrupsjonsbestemmelsen bare verne hovedmannens interesse, men også samfunnet mot korrupsjonens skadevirkninger.¹⁰⁴ På bakgrunn av dette vil ikke åpenhet være avgjørende dersom andre momenter trekker i retning av at fordelene er «utilbørlig».

2.6.7 Regelsett i bedrift eller bransje

I ulike bedrifter eller bransjer kan det være regelsett som regulerer mottak av ytelser. Regelsettene kan både være i form av nedskrevne retningslinjer og sedvane. Regelsettene kan gjøre seg gjeldende både internt i bedriften eller i bransjen generelt. Brudd på slike retningslinjer eller sedvane er et moment som trekker i retning av at fordelene er utilbørlig.¹⁰⁵

Imidlertid presiseres det i forarbeidene at ikke ethvert brudd på retningslinjer medfører at fordelene er utilbørlig. Det må gjøres en konkret vurdering av om det foreligger et klart klanderverdig forhold.¹⁰⁶ At regelsett i bedrift eller bransje ikke kan være avgjørende for hvor

¹⁰¹ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.55 og NOU 2002:22 s.39

¹⁰² LA-2007-149713.

¹⁰³ Lars Stoltenberg og Trond Eirik Schea, «Straffebudene mot korrupsjon – utilbørlighetsvilkåret», *Tidsskrift for strafferett*, 2007 nr. 1(s.80)

¹⁰⁴ NOU 2002:22 s.39

¹⁰⁵ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.55

¹⁰⁶ *Op.cit* s.55

grensen for straffbar korrupsjon går er et viktig poeng. Særlig hva gjelder interne retningslinjer i bedrifter. Det hender bedrifter utformer svært strenge interne retningslinjer for å vise at bedriften tar korrupsjon på alvor. Konsekvensen av dette er at de interne retningslinjene er med på å definere den nedre grensen for en straffbar korrupsjonshandling. Satt på spissen vil det være enklere å bli dømt for korrupsjon i en bedrift med strenge interne retningslinjer, enn i en bedrift hvor slike retningslinjer ikke eksisterer. Det er kun Høyesterett, gjennom sin prejudikatvirksomhet, som skal være retningsgivende for den nedre grensen for straffbar korrupsjon. Rettsanvenderen må derfor være seg bevisst at regelsett, både interne og eksterne, kun er et *moment* i en større vurdering av om fordelene er «utilbørlig». I lys av dette er det betenkelig at Departementet legger til grunn at «I privat sektor vil det normalt være grunn til å legge *stor vekt* på interne retningslinjer» (min uthevning).¹⁰⁷

Heller ikke det at en fordel er i *samsvar* med regelsett vil nødvendigvis medføre at fordelene er tilbørlig. Forarbeidene fremhever at på noen livs- eller virksomhetsområder kan det ha dannet seg en «ukultur» i form av en aksept av utilbørlige fordeler. Man er ikke forhindrede fra å idømme straff for korrupsjon i slike tilfeller.¹⁰⁸ Et eksempel er Ullevål-saken. Saken gjaldt en tidligere eiendomssjef ved Ullevål sykehus som hadde mottatt blant annet reiser fra tilbydere av tjenester til sykehuset. Det ble uttalt at: «I den grad slike reiser kan ha blitt sett på som akseptable innen noen bransjer, må dette etter rettens syn være en slik «ukultur» som man har villet til livs med de nye straffebedene mot korrupsjon.» Eiendomssjefen ble dømt for korrupsjon.

Det kan stilles spørsmål ved om retningslinjer og sedvaner i bedrifter og bransjer har mer betydning i privat enn offentlig sektor. I privat sektor vil hensynet til et velfungerende marked være ivaretatt om man tillater fordeler i tråd med regelverk som er kjent og tilgjengelig i bransjen. Alle aktører i bransjen vil stille likt. Også lojalitetshensyn overfor prinsipalen er ivaretatt gjennom slike regelsett. I offentlig sektor vil derimot hensynet til saklig myndighetsutøvelse og offentlighetens tillit til forvaltningen kunne krenkes til tross for at ytelsen som er mottatt er i tråd med regelsett i den aktuelle etat. Tjenestemannen vil kunne bli påvirket av ytelsen, uavhengig av om den er i tråd med regelverket eller ikke, og utad vil det uansett kunne oppfattes som usaklig myndighetsutøvelse. Sett i lys av at forarbeidene, som nevnt, legger til grunn at det generelt stilles strengere krav til utilbørlighetsvurderingen i

¹⁰⁷ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.35. Fulgt opp i Innst.O nr. 105 (2002-2003) punkt 5.4.

¹⁰⁸ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.55

offentlig sektor enn i privat, konkluderes det med at regelsett i bransjer og bedrifter har noe mindre betydning i offentlig enn i privat sektor.

2.6.8 Grensen mellom relasjonsbygging og korrupsjon

Som nevnt i innledningen vil det være hensiktsmessig å ivareta relasjonsbygging i både offentlig og privat sektor. Imidlertid må det trekkes en grense mellom relasjonsbygging og ulovlig smøring.

Av forarbeidene fremgår det at i markedsføringsøyemed må det kunne aksepteres en invitasjon til en konsert, en middag eller et annet liknende arrangement som er betalt av andre enn arbeidsgiver og hvor også representanter fra andre virksomheter eller etater er invitert.¹⁰⁹ Videre fremgår det at det normalt ikke vil være utilbørlig med studiereiser, kurs og konferanser som bekostes av noen som ønsker å markedsføre et produkt, så lenge innholdet ligger innenfor forsvarlige rammer, og det foreligger åpenhet om forholdet.¹¹⁰ Selv om forarbeidene med dette gir visse retningslinjer for vurderingen, viser rettspraksis at grensen mellom lovlig relasjonsbygging og ulovlig smøring er vanskelig å trekke. Ruter-saken er et godt eksempel på dette.

I tingretten ble driftssjefen i Ruter dømt for korrupsjon. Han ble imidlertid frifunnet i lagmannsretten og i Høyesterett. Fordelen han hadde mottatt var, som nevnt i punkt 2.6.3, middager til en verdi av 4454 kroner. Tingretten la vekt på at tiltalte ikke hadde tatt middagsinvitasjonen opp med sine overordnede. Videre la retten vekt på at det var middager til en verdi som var egnet å påvirke tjenesteforholdet, og at Ruters etiske retningslinjer ikke tillot slike påskjønnelser fra mulige leverandører. Lagmannsretten, med tilslutning fra Høyesterett, vektla derimot at selv om driftssjefen ikke hadde opplyst om middagene, hadde han heller ikke forsøkt å skjule dem. Høyesterett og lagmannsretten vektla også at verdien av middagene «ikke [var] uvanlig store beløp til å være forretningsmiddager». I tillegg fremheves det at det ikke kunne bevises at formålet med ytelsen var å påvirke driftssjefen, og at middager til en slik verdi måttet ansees alminnelig i bransjen. Høyesterett la til at: «Når en fordel ikke er av varig karakter, den konsumeres i tilknytning til det arrangement som i seg selv er relevant for arbeidstakerens stilling, vil det normalt ikke være aktuelt å anvende straffelovens korrupsjonsbestemmelse.»

¹⁰⁹ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.56, senere fulgt opp i Rt.2014 s.786

¹¹⁰ NOU 2002:22 s.39

Ulikheten mellom momentene i tingrettens, og lagmannsrettens og Høyesteretts vurderinger er liten, til tross for at resultatet er ulikt. Dommene viser således en komplisert grensedragnings. Det kan allikevel sluttet av lagmannsrettens og Høyesteretts vurdering, at det har stor betydning hvorvidt relasjonsbyggingen har vært *forsøkt* skjult, og at verdien av ytelsen samsvarer med det alminnelige i bransjen. Dette er også fremhevet som viktige momenter i Ullevål-saken¹¹¹, Screen Communications-saken¹¹² og Oslo tingretts dom fra 3. desember 2014 (Unibuss-saken)¹¹³. De tre sistnevnte dommene fremhever i tillegg at graden av faglig innhold og hvorvidt man er i en pågående anbuds/forhandlings situasjon, har stor betydning for hvorvidt relasjonsbyggingen er lovlig eller ikke.

2.6.9 Særlig om «facilitation payments»

«Facilitation payments» er betalinger som blir gjort til offentlige tjenestemenn i utlandet for at de skal utføre en tjeneste som inngår i deres arbeidsoppgaver. For eksempel bestikkløser for å få utstedt ID eller for å oppnå raskere saksbehandlingstid. Etter OECD-konvensjonen kan det ikke utledes noen forpliktelse til straffesanksjoner mot «facilitation payments».¹¹⁴ I Europarådskonvensjonen art 5. pålegges imidlertid statene å straffe korrupsjon overfor offentlige tjenestemenn, men de statene som ønsker å innta et vilkår om at den aktive bestikkløser har søkt å påvirke tjenestemannen kan gjøre det.¹¹⁵ I Norge har vi ikke inntatt en slik reservasjon, men Departementet har presisert at det ikke betyr at alle «facilitation payments» er straffbare etter norsk rett.¹¹⁶ Utilbørighetsvurderingen må gjøres i lys av forholdene i det landet vederlaget mottas eller ytes.¹¹⁷

Forholdene i landet bestikkløser ytes er allikevel ikke mer enn et moment i helhetsvurderingen av om bestikkløser er «utilbørlig». Ytelsens verdi, samt om den bryter med lov eller sedvane, er sentrale momenter. Videre er det av betydning om situasjonen bærer preg av utpresning av den aktive bestikkløser og hvorvidt bestikkløser er gitt for å få en fordel,

¹¹¹ Se punkt 2.6.7

¹¹² LF-2010-14205, se også TOSLO-2008-32091

¹¹³ TOSLO-2013-195526

¹¹⁴ OECD-konvensjonen av 21. november 1997 http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/ConvCombatBribery_ENG.pdf, se også Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.36

¹¹⁵ Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon av 4. november 1998, <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007f3f5>.

¹¹⁶ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.36

¹¹⁷ *Op.cit* s.56

eller for å få noe man ellers har rettskrav på.¹¹⁸ Departementet legger til grunn at «terskelen for å reagere med straff overfor betalinger som ytes for at betaleren skal oppnå noe han eller hun har et rettskrav på, bør være høy.»¹¹⁹

Etter min mening bør rettsanvenderen ha *in mente* at rettsgodene korrupsjonsstraffebudet søker å verne klart blir krenket ved «facilitation payments». Både hensynet til saklig myndighetsutøvelse, lojalitetshensynet og tillitshensynet krenkes. Terskelen for at «facilitation payments» skal anses for tilbørlige må derfor være høy. Der «facilitation payments» strider med det aktuelle lands rett, og den kun er gjort for å oppnå en fordel, bør det etter min mening ilegges straff, selv om slike bestikkelser er alminnelig i den aktuelle stat. Ved å ikke straffesanksjonere slike bestikkelser undergraver man den gjeldende statens rett, og anerkjenner ikke at korrupsjon og skadevirkningene av korrupsjon, er et internasjonalt problem, som stater må stå sammen for å bekjempe.

¹¹⁸ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.36

¹¹⁹ *Op.cit* s.36

3 Rettspolitiske vurderinger

3.1 Innledning

Den allmenne oppfatningen av aktiv korrupsjon er at man bestikker for å oppnå en fordel. For passiv korrupsjon er den allmenne oppfatningen at det aksepteres en bestikkelse mot en gjenytelse. Den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 387 er langt mer vidtrekkende enn denne allmenne oppfatningen av korrupsjon. Dette er et resultat av at man i korrupsjonsstraffebudet har fjernet flere av elementene som konstituerer korrupsjon i dagligtalen, i tillegg til at man har utformet bestemmelsen på en måte som gjør den mer vidtrekkende.

Man snakker for eksempel ikke om korrupsjon i dagligtalen der det ikke har vært et påvirkningsformål bak bestikkelsen, eller gjenytelse fra den passive bestikker. Som det ble vist i punkt 2.4.3 og 2.6.5 er det ikke inntatt et krav om påvirkningsformål hos den aktive bestikker og videre er det flere steder i oppgaven konstatert at det ikke er krav om å påvise en gjenytelse for at det skal kunne ilegges straff for korrupsjon.¹²⁰ Det at begge disse elementene er fjernet fra den objektive gjerningsbeskrivelsen til korrupsjon gjør at straffebudet omfatter flere handlinger enn det man i alminnelighet betegner som korrupsjon. I tillegg har lovgiver kriminalisert forsøk som fullbyrdet forbrytelse, og som det fremgikk av punkt 2.2.2 favner gjerningsbeskrivelsen for den passive bestikker særlig bredt, da den passive bestikker kan dømmes for korrupsjon allerede i det en bestikkelse «motta[s]». Straffebudets ordlyd omfatter således betydelig flere handlinger enn vi i dagligtalen betegner som fullbyrdet korrupsjon. Dette fordrer en rettspolitisk vurdering av om straffebudet innebærer kriminalisering ut over det som er nødvendig med tanke på rettsgodene straffebudet skal verne. Videre kan det stilles spørsmål ved om det er et spenningsforhold mellom korrupsjonsbestemmelsens utforming og legalitetsprinsippet, siden straffebudet favner så vidt.

På denne bakgrunn vil det i punkt 3.2 gjøres en vurdering av om gjerningsbeskrivelsen for den passive bestikker bør endres, med tanke på vilkåret «mottar». Videre vil det i punkt 3.3 drøftes hvorfor lovgiver har kriminalisert forsøk på korrupsjon som fullbyrdet forbrytelse og om slik kriminalisering er hensiktsmessig ut fra rettsgodene straffebudet søker å verne. Deretter vil jeg i henholdsvis punkt 3.4 og 3.5 ta for meg begrunnelsen for- og

¹²⁰ Bl.a. punkt 2.3.2 og 2.6.5

hensiktsmessigheten av, at det verken er inntatt et vilkår om påvirkningsformål hos den aktive bestikker, eller krav om gjenytelse fra den passive bestikker. I punkt 3.6 gjøres det en vurdering av om den generelle rettsstridsreservasjonen i strafferetten utgjør en tilstrekkelig skranke for det straffbare, før det avslutningsvis i punkt 3.7 vil knyttes noen kommentarer til forholdet mellom den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 387 og legalitetsprinsippet.

Sett i sammenheng med oppgavens kapittel 4, legger kapittel 3 premissene for vurderingen av om straffebestemmelsen er hensiktsmessig oppbygd ut fra de grunnleggende prinsippene for norsk straffelovgivning.

3.2 Bør det stilles krav om aksept av den utilbørlige fordelten for at den passive bestikker skal kunne straffes?

I punkt 2.2.2 konkluderte jeg med at det i alternativet «mottar (...) en utilbørlig fordel» kan innfortolkes et krav om at den passive bestikker aksepterer den utilbørlige fordelten før vedkommende kan straffes for korrupsjon. Bakgrunnen for konklusjonen var både at legislative hensyn talte sterkt for en slik løsning, og at forarbeidene, ved å stadfeste at «det må utvises et visst skjønn» i situasjoner der en bestikkelse bare passivt mottas, antydte at ordlyden av «mottar» kan måtte tolkes innskrenkende.

Akseptkravet fremgår imidlertid ikke av ordlyden «mottar». Ordlyden av straffebudet rammer således flere handlinger enn det straffebudet er ment å omfatte. Det er gjort en overkriminalisering uten begrunnelse. Dette er i seg selv problematisk opp mot prinsippene for kriminalisering¹²¹. Det er også problematisk at lovgiver selv anerkjenner at gjerningsbeskrivelsens ordlyd omfatter handlinger som ikke bør straffes, og mener at løsningen på dette problemet er at påtalemyndigheten/domstolen må «utvise et visst skjønn». At det skal være opp til et påtaleskjønn hvorvidt det skal straffes eller ikke står i et spenningsforhold til både forutberegnelighetsprinsippet og legalitetsprinsippet.¹²² På denne bakgrunn bør den objektive gjerningsbeskrivelsen etter min mening endres.

¹²¹ Se mer kapittel 4

¹²² Se oppgavens punkt 3.7

Dersom man hadde fjernet vilkåret «mottar» og erstattet dette med «aksepterer» ville gjerningsbeskrivelsen dekket de handlinger som bør straffes, da det er aksepten som betegner den straffverdige handlingen den passive bestikker utøver. Den aktuelle del av gjerningsbeskrivelsen ville da blitt utformet slik: «krever, aksepterer en utilbørlig fordel eller aksepterer tilbud om en utilbørlig fordel(...)». Straffebudet er med dette mer i tråd med de rettsgodene straffebudet søker å verne, og ikke minst mer forutberegnelig for borgerne.

3.3 Er det hensiktsmessig å kriminalisere forsøk som fullbyrdet forbrytelse?

3.3.1 Hvorfor har lovgiver kriminalisert forsøk som fullbyrdet forbrytelse?

I straffeloven skilles det mellom forsøk og fullbyrdet forbrytelse. Det enkelte straffebud retter seg mot den fullbyrdede forbrytelsen. Straffeloven § 16 hjemler straff for forsøk på fullbyrdet forbrytelse. Enkelte straffebud er imidlertid utformet slik at allerede en forsøkshandling, slik den er beskrevet i straffeloven § 16, utgjør en fullbyrdet forbrytelse.

For den aktive bestikker er korrupsjonshandlingen fullbyrdet i det han «tilbyr» noen en utilbørlig fordel i anledning vedkommendes stilling, verv eller oppdrag. Den passive bestikker kan straffes allerede fra han/hun «krever» en utilbørlig fordel i anledning utøvelsen av hans/hennes stilling, verv eller oppdrag. Som nevnt er vilkåret «tilbyr» oppfylt uavhengig av hvordan den passive bestikker velger å respondere på tilbudet¹²³, og vilkåret «krever» er oppfylt uavhengig av om adressaten ser bort fra kravet.¹²⁴ Straffebestemmelsen mot korrupsjon kriminaliserer altså forsøk som fullbyrdet forbrytelse.

Det fremgår ikke direkte av forarbeidene hvorfor lovgiver har valgt å kriminalisere forsøk som fullbyrdet forbrytelse. Departementets vurderinger kan allikevel leses slik at man har kriminalisert forsøk som fullbyrdet forbrytelse fordi allerede forsøk på korrupsjon kan krenke rettsgodene straffebudet søker å verne.¹²⁵

¹²³ Se punkt 2.3.2

¹²⁴ Se punkt 2.2.1

¹²⁵ Se særlig s.56 og s.57 i Ot.prp. nr.78 (2002-2003).

Det at forsøk på korrupsjon krenker rettsgodene straffebudet søker å verne er imidlertid ikke en legitim begrunnelse for å straffe forsøk på korrupsjon som *fullbyrdet* forbrytelse. Forsøkshandlinger vil uansett bli straffet etter § 16. Tenkelige legitime begrunnelser for å straffe forsøkshandlinger er enten at man ønsker at forsøk skal straffes like hardt som fullbyrdet korrupsjon, og/eller at man ønsker å straffe forsøk *på forsøk* på korrupsjon. I punkt 3.3.2 vil det drøftes om det å straffe forsøk på forsøk på korrupsjon, er en legitim begrunnelse for utformingen av den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 387. I punkt 3.3.3 vurderes det om et ønske om at forsøk på korrupsjon skal ha samme strafferamme som fullbyrdet korrupsjon er en legitim begrunnelse for dagens utforming av korrupsjonsbestemmelsen.

3.3.2 Ønske om å straffe forsøk på forsøk på korrupsjon

En konsekvens av at allerede det å tilby eller kreve en utilbørlig fordel er å regne for fullbyrdet forbrytelse, er at også forsøk på å tilby eller kreve en utilbørlig fordel kan straffes etter straffeloven § 387 jf. § 16. Sagt med andre ord; forsøk *på forsøk* på korrupsjon er straffbart. Lovgiver har for eksempel kriminalisert det å sende et brev i posten med et krav eller tilbud om en utilbørlig fordel, uavhengig av om adressaten mottar brevet.

Riktignok kreves det både forsett om fullbyrdet forbrytelse, såkalt fullbyrdelsesforsett, og at fullbyrdelsesforsettet har blitt synliggjort gjennom en objektivt konstaterbar handling, for at det kan straffes for forsøk etter straffeloven § 16.¹²⁶ Men selv med forsett om å kreve eller tilby den utilbørlige fordel, vil ikke hensynet til saklig myndighetsutøvelse eller hensynet til et velfungerende marked krenkes dersom ikke kravet eller tilbudet kommer frem til adressaten. Dette innebærer at man har kriminalisert en handling som ikke nødvendigvis medfører at skadefølgene av korrupsjon inntreffer i det hele tatt.

Det kan hevdes at det er legitimt å kriminalisere et slikt tilfelle, til tross for at skadefølgene av korrupsjon ikke inntreffer. Dette fordi det kan tenkes at det bare beror på tilfeldigheter at kravet eller tilbudet ikke har kommet frem til adressaten. Da kan den allmenne rettsfølelsen tilsa at man burde straffe den som forsøkte å begå en kriminell handling, fordi det bare var en tilfeldighet at den ikke ble fullbyrdet.¹²⁷ Imidlertid straffer vi i Norge ut fra et

¹²⁶ Ot.prp. nr.90 (2003-2004) s.414

¹²⁷ Erling Johannes Husabø, *Strafferettens periferi*, Bergen 1999 s.373

skadefølgeprinsipp.¹²⁸ Etter dette prinsippet straffes de handlinger som skader rettsgodet straffebudet søker å verne. Som redegjort for over, skader ikke forsøk på å kreve eller gi et tilbud om en utilbørlig fordel rettsgodene bak korrupsjonsbestemmelsen. Da bør man heller ikke straffe slike handlinger.

Etter dette mener jeg at det å straffe forsøk *på forsøk* på korrupsjon ikke er en legitim begrunnelse for å straffe forsøk på korrupsjon som fullbyrdet korrupsjon.

3.3.3 Ønske om at forsøk skal ha samme strafferamme som fullbyrdet forbrytelse

Det er et spørsmål om et ønske om at forsøk på korrupsjon skal ha samme strafferamme som fullbyrdet korrupsjon er en legitim begrunnelse for dagens utforming av korrupsjonsbestemmelsen.

Den nåværende korrupsjonsbestemmelsen ble innført i straffeloven av 1902. I denne lovens § 51 var det inntatt en bestemmelse om at forsøk *skulle* straffes mildere enn fullbyrdet forbrytelse. Dersom det å kreve eller tilby en utilbørlig fordel kun skulle straffes som forsøk ville det innebære at disse handlingene *måtte* straffes mildere enn fullbyrdet korrupsjon. Som redegjort for, er det gode grunner til å straffe det å kreve eller tilby en bestikkelse fordi allerede denne handlingen krenker rettsgoder bak straffebudet. Da kan det anføres at man også bør ha samme strafferamme som fullbyrdet korrupsjon.

I den nye straffeloven av 2005 er imidlertid forsøk ikke mer enn en straffnedsettelsesgrunn. Man *kan* legge vekt på at lovbruddet ikke er fullbyrdet jf. straffeloven av 2005 § 78 bokstav a jf. § 80 bokstav b. Den nye straffeloven åpner altså for å straffe forsøk på korrupsjon like strengt som fullbyrdet korrupsjonshandling. Da er det ikke lenger en begrunnelse for å straffe forsøk på korrupsjon som fullbyrdet korrupsjon at man ønsker samme strafferamme for forsøkshandlinger som fullbyrdet forbrytelse. Forarbeidene til den nye straffeloven fremhever generelt at man bør endre flere straffebud som i straffeloven av 1902 har kriminalisert forsøk som fullbyrdet forbrytelse, slik at straff for forsøkshandlinger kun reguleres av straffeloven § 16. Det uttales at: «Det vil etter forslaget ikke lenger være noe behov for å likestille forsøk med fullbyrdet overtredelse for å kunne idømme samme straff for de mest straffverdige

¹²⁸ Se oppgavens kapittel 4

forsøksstilfellene som for fullbyrdet lovbrudd.» Deretter legges det til grunn at «Likestilling av forsøk og fullbyrdet overtredelse krever etter kommisjonens syn en særlig begrunnelse.»¹²⁹

Etter min mening foreligger det ikke en slik «særlig begrunnelse» for å straffe det å kreve eller det å tilby en utilbørlig fordel som fullbyrdet korrupsjon når strafferammen for fullbyrdet korrupsjon kan være den samme som for forsøk på korrupsjon. Tvert imot er det mer i tråd med de grunnleggende prinsippene for straff, å endre korrupsjonsbestemmelsen slik at den kun straffer det å gi, akseptere eller motta en bestikkelse som fullbyrdet overtredelse. Da vil man unngå problemet som er berørt i punkt 3.3.2, at man straffer uten at det er begrunnet i rettsgodene bak straffebudet. Korrupsjonsbestemmelsen ville da vært mer i samsvar med skadefølgeprinsippet, i tillegg til at man fortsatt vil kunne idømme samme straff for forsøk på korrupsjon som for fullbyrdet korrupsjon.

3.4 Burde det vært inntatt et vilkår om påvirkningsformål hos den aktive bestikker?

Som nevnt stilles det ikke krav om påvirkningsformål hos den aktive bestikker for at den aktive og den passive bestikker skal kunne straffes for korrupsjon. Dette utgjør et skille fra den allmenne oppfatningen av korrupsjon, da man neppe ville betegnet det å gi en utilbørlig fordel til en annen, i den hensikt å ensidig berike mottakeren, for korrupsjon.¹³⁰

I Straffelovrådets opprinnelige lovforslag var det inntatt et vilkår om påvirkningsformål for å straffe den aktive bestikker.¹³¹ Forslaget ble forkastet av Departementet. Av NOU 2002:22 fremgår begrunnelsen for ikke å innta et krav om påvirkningsformål: «Det er prinsipielt sett uheldig at giverens hensikt inngår som et avgjørende kriterium ved vurderingen av om tjenestemannen har opptrådt utilbørlig. Uansett hva giveren har ment, så har tjenestemannen, hvis han tar imot en gave han anser som en bestikkelse, brutt det krav til lojalitet som kreves av ham.»¹³² Dette begrunner at det ikke er inntatt et krav om påvirkningsformålet hos den aktive bestikker for at den passive bestikker skal kunne straffes. Imidlertid begrunner det ikke at det ikke er inntatt et krav om påvirkningsformål for at den aktive bestikker skal kunne

¹²⁹ NOU 2002:4 s.89

¹³⁰ Se punkt 2.4.3 og 2.6.5 hvor det fremgår at slike tilfeller med stor sannsynlighet ikke vil bli betegnet som korrupsjon fordi det å berike en annen uten å forvente en motytelse som oftest ikke er «utilbørlig». Allikevel åpner ordlyden i straffebudet for at slike handlinger *kan* være straffbare.

¹³¹ NOU 2002:22 s.34

¹³² NOU 2002:22 s.33 og Robin Thrap-Meyer s.327-330

straffes. Her er det bevishensyn som er den sentrale begrunnelsen for at det ikke er inntatt et krav om påvirkningsformål¹³³. Det er ubestridt at det er vanskelig å bevise ulike ytelsers hensikt.¹³⁴ For at straffebudet skal være tilstrekkelig effektivt har man da unntatt dette bevistemaet.

På bakgrunn av at det er ulike hensyn som begrunner at det ikke er inntatt krav om påvirkningsformål for henholdsvis den passive og den aktive bestikker, mener jeg det må gjøres et skille mellom den aktive og den passive bestikker i vurderingen av om det er hensiktsmessig å ikke ha et vilkår om påvirkningsformål.

Som nevnt er det kun bevishensyn som begrunner fravær av vilkår om påvirkningsformål i et straffebud som retter seg mot den *aktive bestikker*. Det å straffe ut fra rene bevishensyn er ikke i tråd med prinsippet om at det skal straffes ut fra rettsgodene straffebudet søker å verne. Straffelovens forarbeider fremhever i tillegg at en skal være varsom med kriminalisering ut fra rene effektivitetshensyn.¹³⁵ Videre har det stor betydning at det fremgår av rettspraksis at det bare er i «svært spesielle tilfelle at det er grunn til å dømme etter korrupsjonsbestemmelsen dersom en må se helt bort fra at det foreligger et påvirkningsmoment».¹³⁶ Det er således ingen grunn til å utelate påvirkningsformålet som et vilkår for å kunne straffe den aktive bestikker. I internasjonal lovgivning er også den altoverveiende hovedregel at det stilles opp et vilkår om påvirkningsformål hos den aktive bestikker for å straffe den aktive bestikker.¹³⁷ På denne bakgrunn burde det etter min mening vært inntatt et vilkår om påvirkningsformål for at den aktive bestikker skal kunne dømmes for korrupsjon.

Hva gjelder straffebudet mot korrupsjon for den *passive bestikker* er det imidlertid flere hensyn som begrunner et fravær av krav om å påvise påvirkningsformål hos den aktive bestikker. Som det fremheves i forarbeidene vil den passive bestikker ha brutt både sin lojalitetsplikt, allmennhetens tillit, samt prinsippet om saklig myndighetsutøvelse og hensynet til et velfungerende marked, uavhengig av om den aktive bestikker hadde påvirkningsformål.

¹³³ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.34 og s.54 og Rt. 2009 s.130

¹³⁴ Robin Thrap-Meyer s.330

¹³⁵ I relasjon til spørsmålet om uaktsomhet eller forsett fremgår det av Ot.prp. nr.90 (2002-2003) s.22 at «Det bør derimot vises varsomhet med å etablere alminnelig uaktsomhet som skyldform av rene *effektivitetshensyn*». Dette kan leses slik at effektivitetshensyn ikke er en fullgod begrunnelse for å lempe på bevistema.

¹³⁶ Rt. 2009 s.130 avsnitt 37

¹³⁷ Se for eksempel Swiss Criminal Code art 322, Uk Bribery Act section 1 og section 6 og dansk straffelovs § 122

I lys av rettsgodene bak korrupsjonsstraffebudet synes det derfor hensiktsmessig, ikke å stille et krav om påvirkningsformål hos den aktive bestikker for å kunne straffe den passive bestikker. Man kan finne støtte for dette i Thrap-Meyer sin avhandling.¹³⁸ At det ikke stilles krav om påvirkningsformål hos den aktive bestikker for å straffe den passive bestikker er da også løsningen blant annet i UK Bribery Act og Criminal Swiss Code. Det samme finner man i annen internasjonal rett. Etter en gjennomgang av nordisk rett, tysk rett, angloamerikansk og britisk rett konkluderer Thrap-Meyer med at «et krav om faktisk påvirkningshensikt hos giveren for å kunne straffe en tjenestemann for mottakelse av bestikkelser i nordisk sammenheng – og trolig også i internasjonal sammenheng – ikke er vanlig».¹³⁹

Oppsummert mener jeg straffebudet burde endres slik at det stilles krav om påvirkningsformål hos den aktive bestikker for at den aktive bestikker skal kunne straffes, men at det ikke stilles krav om påvirkningsformål hos den aktive bestikker for at den passive bestikker skal kunne straffes.

3.5 Burde det vært inntatt et vilkår om gjenytelse fra den passive bestikker?

I tillegg til at det ikke stilles krav om påvirkningsformål hos den aktive bestikker, stilles det heller ikke krav om at det kan påvises en gjenytelse fra den passive bestikker. For å straffe er det tilstrekkelig at den aktive bestikker gir eller tilbyr en utilbørlig fordel, eller at den passive bestikker krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel. I dagligtale ville ikke dette blitt karakterisert som korrupsjon, men som en *bestikkelse*.

Bakgrunnen for at det ikke stilles krav om gjenytelse er todelt. For det første ser lovgiveren det som ønskelig at rene tilfeller av smøring omfattes. For det andre taler bevis hensyn for at det ikke stilles krav om gjenytelse.¹⁴⁰ Der gjenytelsen er en handling som er gjort *før* den utilbørlige fordel er ytt vil det kunne være vanskelig å påvise en årsakssammenheng mellom den utilbørlige fordel og gjenytelsen. Ved å utelate krav om gjenytelse er allerede det å motta en fordel kriminalisert, uavhengig av om man kan knytte fordel til en gjenytelse.¹⁴¹ Videre kan det å straffe selv om det ikke foreligger en gjenytelse begrunnes i at

¹³⁸ Robin Thrap-Meyer s.338-341

¹³⁹ *Op.cit* s.338

¹⁴⁰ Ot.prp. nr.78 (2002-2003) s.34 og s.54

¹⁴¹ Se mer utfyllende punkt 2.4.3

det er i tråd med prinsippet om å straffe mest mulig presist ut fra rettsgodene straffebudet søker å verne. Det krenker saklig myndighetsutøvelse og hensynet til et velfungerende marked om bestikkelser, uten en påviselig gjenytelse, går straffri. Å ikke ha et krav om gjenytelse er også i tråd med internasjonal lovgivning.¹⁴²

Etter de overnevnte begrunnelser kan det synes hensiktsmessig at lovgiver ikke har inntatt et krav om gjenytelse fra den passive bestikker. Imidlertid må det at kravet om gjenytelse er fjernet sees i sammenheng med at heller ikke kravet om påvirkningsformål er en del av den objektive gjerningsbeskrivelsen. Man har kriminalisert det å yte en fordel til en annen i anledning dennes stilling, uten at det er krav om å påvise en gjenytelse eller et krav om at den aktive bestikker har hatt til formål å påvirke mottakeren av fordelene. Det å straffe i en slik situasjon kan verken begrunnes i hensynet til saklig myndighetsutøvelse eller hensynet til et velfungerende marked. Dersom det hadde vært inntatt et krav om påvirkningsformål hos den aktive bestikker for å straffe den aktive bestikker, ville fraværet av et krav om gjenytelse vært mindre betenkelig.

3.6 Den generelle rettsstridsreservasjonen som skranke for det straffbare

Oppgaven har til nå vist at straffeloven § 387 har en objektiv gjerningsbeskrivelse som er vidtrekkende og som skiller seg fra beskrivelsen av korrupsjon i dagligtalen. Bakgrunnen er som nevnt at straffebudet søker å være så effektivt som mulig¹⁴³. Man har fokusert på å formulere straffebestemmelsen så vidt at lovgiver sikrer seg at alle tenkelige straffverdige forhold omfattes. I juridisk teori fremheves dette som en generell lovgivningstrend.¹⁴⁴ Konsekvensen av lovgivningsteknikken er at spørsmålet om å tolke den objektive gjerningsbeskrivelsen innskrenkende i lys av den generelle rettsstridsreservasjonen blir særlig aktuelt.

¹⁴² Se for eksempel Swiss Criminal Code art 322, https://www.unodc.org/res/cld/document/che/1937/swiss_criminal_code_en_html/Swiss_CC_1937_am2013_en.pdf og Uk Bribery Act section 1(1) og section 2(1) og section 6, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/pdfs/ukpga_20100023_en.pdf

¹⁴³ Jf. en rekke steder i både NOU 2002:22, Ot.prp. nr 78 (2002-2003) og Innst.O. nr.105 (2002-2003)

¹⁴⁴ Jon Petter Rui s.177, Niels Kristian Axelsen og Roald Hopsnes, «Er undersøkelses- og meldepliktsreglene for advokater og fondsmeglere hensiktsmessig utformet?», *Tidsskrift for strafferett*, 2005 nr. 1(s.43-44) og Kåre Lilleholt, «Lov og straff», *Lov og rett*, 2001 s.1(s.1-2)

Strafferettens alminnelige rettsstridsreservasjon innebærer at en handling som i utgangspunktet faller innenfor gjerningsbeskrivelsen, allikevel ikke kan betegnes som rettsstridig og således straffbar. Vurderingen av om en slik innskrenkende tolkning skal anvendes, beror på en avveining mellom hensyn som vedkommende straffebud skal verne og andre hensyn som det er grunn til å beskytte.¹⁴⁵ Andenæs betegner det som at «Det må i hvert enkelt tilfelle konstateres at forhold rammes, ikke bare av lovens ordlyd, men også dens mening.»¹⁴⁶

Analysen av vilkårene for korrupsjon og de rettspolitiske vurderinger som er gjort i kapittel 2 og 3 har vist at det er handlinger som er rammet av korrupsjonsbestemmelsens ordlyd, men som ikke nødvendigvis strider med de rettsgodene straffebudet søker å verne. Det kan da stilles spørsmål ved om det må gjøres en innskrenkende tolkning av korrupsjonsbestemmelsen i lys av rettsstridsreservasjonen. Et eksempel kan hentes fra oppgavens punkt 2.2.2. Det fremgår under dette punktet at ordlyden i korrupsjonsbestemmelsen hjemler straff for den passive mottaker av en bestikkelse, uavhengig av om han har akseptert ytelsen eller ikke. Det konkluderes med at det må innfortolkes et krav om aksept fra mottaker. I realiteten er dette en innskrenkende tolkning av straffebudet, med begrunnelse i de legislative hensynene bak kriminalisering av korrupsjon.

Det kan anføres at en lovgivningsteknikk der straffebudet er formulert vidtrekkende for å sikre at alle tenkelige straffverdige forhold omfattes, er akseptabel i lys av strafferettens alminnelige rettsstridsreservasjon. Som det fremgår av eksempelet over vil rettsstridsreservasjonen kunne forhindre de verste urimelighetene av et vidt formulert straffebud. Imidlertid er det en høy terskel for at man skal vinne frem med den alminnelige strafferettslige rettsstridsreservasjonen. Kun i «særskilte tilfeller» skal lovens formål eller andre reelle hensyn tillegges større vekt enn lovens ordlyd.¹⁴⁷ Da det er en høy terskel for at den generelle rettsstridsreservasjonen fører frem, kan ikke rettsstridsreservasjonen etter min mening fungere som sikkerhetsventil for de handlinger som faller innenfor en bredt formulert objektiv gjerningsbeskrivelse.

¹⁴⁵ Rt.2011 s.1 avsnitt 30

¹⁴⁶ Jon Petter Rui, s.175 med henvisning til Johs Andenæs, *Straffbar unnlattelse, et bidrag til strafferettsdogmatikken*, Oslo 1942 s.194 og s.196

¹⁴⁷ Rui, Jon Petter, *Hvitvasking: Fenomenet regelverket, nye strategier*, 2012 s. 176 med henvisning til Innst. O nr.72 (2004-2005) s.47-48.

Lovgiver kan altså ikke «helgardere» ved å utforme et straffebud vidt for at det skal være effektivt, og deretter vise til at den generelle rettsstridsreservasjonen vil utgjøre en skranke for det straffbare. Som Kåre Lilleholt skriver «held [det] ikkje med ei innvending om at reglane skal handhevast med forstand, og at berre dei straffverdige blir straffa.»¹⁴⁸ Lovgiver må i stedet være seg bevisst de legislative hensynene bak den aktuelle handling som skal kriminaliseres. Det er de legislative hensynene som begrunner bruken av straff som sanksjonsmiddel og det er da disse hensynene som må danne grunnlaget for formuleringen av den objektive gjerningsbeskrivelsen. Som det vil fremgå av oppgavens kapittel 4 er det også denne lovgivningsteknikken som er best i samsvar med de grunnleggende prinsippene bak kriminalisering i Norge i dag.

3.7 Er bruken av en rettslig standard i straffebudet mot korrupsjon problematisk med tanke på legalitetsprinsippet?

Legalitetsprinsippet følger både av Grunnloven § 96, supplert av § 97 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK)¹⁴⁹ artikkel 7. Innholdet av legalitetsprinsippet deles gjerne i fire underprinsipper. Lovbestemmelseskravet (*lex scripta*), presisjonskravet (*lex certa*), analogiforbudet og tilbakevirkningsforbudet.¹⁵⁰ Det er særlig presisjonskravet som reiser interessante spørsmål med tanke på den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 387.

Det har i en rekke oppgaver vært vurdert om det å anvende den rettslige standarden «utilbørlig» i korrupsjonsbestemmelsen strider med presisjonskravet i EMK art. 7 og Grunnloven § 96.¹⁵¹ Det er også behandlet i juridisk teori forøvrig, blant annet av Asbjørn Strandbakken.¹⁵² Oppsummert konkluderer den overnevnte juridiske teorien med at kravet etter Grunnloven § 96 og EMK art. 7 er oppfylt. Begrunnelsen for konklusjonen er at forarbeidene klare retningslinjer for hva som er avgjørende i utilbørlighetsvurderingen veier

¹⁴⁸ Kåre Lilleholt, s.2

¹⁴⁹ Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen 4. November 1950, implementert i norsk rett ved lov 21.mai 1999 nr. 30

¹⁵⁰ Henry John Mæland, *Norsk alminnelig strafferett*, Bergen 2012 s.84

¹⁵¹ Bl.a. Stian Eriksen, s.36-39 og Kandidatnummer 186524, ”Kva utgjer fullbyrda brotsverk etter straffelova § 276a om korrupsjon”, Liten masteroppgave i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen, Det juridiske fakultet, Våren 2013, s.45-49

¹⁵² Asbjørn Strandbakken, ”Grunnloven § 96», *Jussens Venner* 2004 s.166-215

opp for det upresise vilkåret og at det i enkelte tilfeller er nødvendig med bruk av vage ord og uttrykk for at straffebudet skal kunne utvikle seg i takt med samfunnsutviklingen.¹⁵³

Jeg er enig med den nevnte litteratur i at bruken av en rettslig standard *i seg selv* ikke nødvendigvis strider med presisjonskravet, og herunder kravet til forutberegnelighet. Det som imidlertid ikke har vært drøftet tidligere er hvorvidt det å benytte en rettslig standard i et straffebud der lovgiver *ellers ikke har vært så presis som mulig* i den objektive gjerningsbeskrivelsen strider med legalitetsprinsippet og forutberegnelighetskravet. Etter min mening kan det anføres at dette er langt mer problematisk enn bruken av en rettslig standard *i seg selv*.

Som gjennomgangen av de objektive vilkårene for korrupsjon under kapittel 3 har vist, er det konstituerende elementer i allmennhetens oppfatning av hva som er korrupsjon som ikke er inntatt som vilkår i korrupsjonsstraffebudet. I stedet for å være inntatt som vilkår i den objektive gjerningsbeskrivelsen, er flere av elementene fremhevet som sentrale momenter i utilbørighetsvurderingen. Den rettslige standarden muliggjør at man for eksempel fjerner påvirkningsformålet fra den objektive gjerningsbeskrivelsen, forsvart av at man beholder formålet med ytelsen som et sentralt moment i utilbørighetsvurderingen. Det senker presisjonsnivået til gjerningsbeskrivelsen og gjør den mindre forutberegnelig. Det hadde vært mindre betenkelig å anvende en rettslig standard der straffebudet ellers var formulert så presist som mulig. Dersom det for eksempel var inntatt et krav om påvirkningsformål og gjenytelse i lovteksten, ville ikke den rettslige standarden bli brukt til å forsvare fravær av sentrale vilkår i den objektive gjerningsbeskrivelsen. Straffebudet ville da vært klarere og mer forutberegnelig, og samtidig dynamisk.

Det kan synes som at lovgivningsteknikken som er anvendt for korrupsjonsbestemmelsen reflekterer en tanke om en vid formulering av lovtekstens ordlyd for å omfatte alle tenkelige straffbare forhold, med forutsetning om at straffebudet skal tolkes innskrenkende i visse situasjoner. For det første stiller ikke lovteksten krav om at den passive bestikker har akseptert den utilbørlige fordelingen, det er tilstrekkelig at den er «mottatt». Forarbeidene forutsetter allikevel at ordlyden kan tolkes innskrenkende på dette punkt.¹⁵⁴ Videre stilles det ikke krav i lovteksten om påvirkningsformål og gjenytelse. Dette er imidlertid momenter som

¹⁵³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s.35

¹⁵⁴ Se punkt 2.2.2 og punkt 3.2

har stor betydning i utilbørighetsvurderingen.¹⁵⁵ Slik Trine Baumbach fremhever, kan en slik lovgivningsteknikk være i strid med legalitetsprinsippets presisjonskrav: «En bestemmelse kan for så vidt også siges å være uklar, selvom bestemmelsen er formulert klart ud fra en almindelig sproglig forståelse, men hvor det er forudsat i f.eks. forarbejderne, at bestemmelsen i hvert fald i et vist omfang skal fortolkes indskrænkende.»¹⁵⁶

Etter dette mener jeg at det sentrale spørsmålet som må stilles med tanke på legalitetsprinsippet, er hvorvidt straffebudet mot korrupsjon *som helhet* strider med presisjonskravet etter grunnloven § 96 og EMK art 7, ikke hvorvidt bruken av en rettslig standard *i seg selv* er betenkelig. Da det kan skrives en egen masteroppgave om dette spørsmålet må jeg dessverre la det ligge. Jeg mener imidlertid at en del av de hensynene som er relevante ved fastleggelsen av grensene for legalitetsprinsippet kan tyde på at den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 387 er problematisk med tanke på Grunnloven og EMK.

¹⁵⁵ Se punkt 2.6.5

¹⁵⁶ Trine Baumbach, *Det strafferettslige legalitetsprinsipp – hjemmel og fortolkning*, København 2008 s. 159

4 Straffeloven § 387 – en hensiktsmessig oppbygning av en straffebestemmelse ut fra de grunnleggende prinsippene for kriminalisering i norsk straffelovgivning?

4.1 Prinsippene for kriminalisering i norsk straffelovgivning

Så lenge man har straffet har det vært behov for å begrunne hvorfor straff benyttes. Spørsmålet om hvorfor vi straffer har to sider.¹⁵⁷ På den ene siden er det et spørsmål om formålet bak straff, på den andre siden er det et spørsmål om hvilke handlinger som bør kriminaliseres for å oppnå formålet med straff. Det siste er et spørsmål om kriminaliseringens grenser. Det er prinsippene for kriminaliseringens grenser i norsk strafferett som behandles i det følgende.

Ved innføringen av den nye straffeloven ble de grunnleggende prinsippene for utforming av norsk straffelovgivning drøftet utførlig. Både Stortinget og Departementet har i arbeidet med ny straffelov slått fast at vi i Norge skal kriminalisere ut fra et såkalt skadefølgeprinsipp.¹⁵⁸ Skadefølgeprinsippet innebærer at «Atferd bør bare gjøres straffbar dersom den fører til skade eller fare for skade på interesser som bør vernes av samfunnet.»¹⁵⁹ Dette er en presisering av utgangspunktet om at individet er fritt og at staten må begrunne inngrep i individets frihet ut fra ulike interesser, slik som individers fysiske og psykiske integritet, økonomiske verdier og samfunnsinteresser, for å nevne noen.

Konsekvensen av skadefølgeprinsippet som grunnvilkår for kriminalisering er at straffebudene i norsk strafferett bør utformes slik at det kun straffes for de handlinger som fører til skade eller fare for skade på interesser som vernes av samfunnet. For å oppnå dette må lovgiver først identifisere de rettsgodene kriminalisering av en bestemt type adferd skal verne. Deretter må straffebudet utformes slik at det, så presist som mulig, dekker de

¹⁵⁷ Morten Kinander, ”Straffens begrep og begrunnelse i norsk rett – en kritikk”, *Jussens Venner* 2013 s.155-192 på s.163

¹⁵⁸ Innst. O. nr.72 (2004-2005) punkt 6.2 og NOU 2003:15 punkt 10.3.

¹⁵⁹ Ot.prp. nr.90 (2003-2004) s.88

rettsgodene kriminaliseringen skal beskytte.¹⁶⁰ Det er først når den objektive gjerningsbeskrivelsen i et straffebud er utformet slik at den presist dekker rettsgodebeskyttelsen, at kriminaliseringen er i tråd med skadefølgeprinsippet.

4.2 Kriminalisering av korrupsjon etter skadefølgeprinsippet

For at kriminalisering av korrupsjon skal være i tråd med skadefølgeprinsippet, bør straffebudet som nevnt være utformet slik at det så presist som mulig dekker handlinger som krenker rettsgodene bak kriminalisering av korrupsjon. Dersom korrupsjonsbestemmelsen er formulert slik at den også rammer andre handlinger enn de som er dekket av rettsgodebeskyttelsen, straffes adferd som ikke medfører skade på interesser som skal vernes av straffebudet.

Gjennomgangen av den objektive gjerningsbeskrivelsen i oppgavens kapittel 2 og de rettspolitiske vurderingene i punkt 3, viser at korrupsjonsbestemmelsen er utformet på en slik måte at også handlinger som ikke medfører krenkelse av rettsgodene bak straffebudet rammes. Et eksempel fra punkt 2.2.2 er at det å motta en ytelse, uten å akseptere denne, er korrupsjon etter straffebudets ordlyd. Som det er redegjort for tidligere i oppgaven innebærer ikke det å motta en ytelse, uten å akseptere denne, at hensynene bak kriminalisering av korrupsjon krenkes. At en slik handling likevel er kriminalisert, er problematisk etter skadefølgeprinsippet. Et annet eksempel er at den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 387 innebærer at man kan straffe forsøk på forsøk på korrupsjon. Som beskrevet under punkt 3.3, kan ikke dette begrunnes i rettsgodene straffebudet skal beskytte.

Etter dette kan det konkluderes med at straffeloven § 387 ikke er hensiktsmessig bygget opp ut fra de grunnleggende prinsippene for norsk straffelovgivning. Likevel innebærer ikke dette at kriminaliseringsformen er *lovstridig*. Ved å vedta skadefølgeprinsippet som grunnvilkår for kriminalisering kan det riktignok anføres at lovgiver har søkt å oppstille en «selvbinding» av lovgivningskompetansen.¹⁶¹ Prinsippet kan allikevel ikke forstås som absolutte regler som avskjærer muligheten for å kriminalisere en handling som ikke medfører skade eller fare for

¹⁶⁰ Jon Petter Rui s.198

¹⁶¹ Thomas Frøberg, ”Prinsippstyring av strafferettspolitikken”, *Kritisk Juss* 2010 s. 38-63 på s.42

skade.¹⁶² Departementet understreker at «Poenget med prinsippet er at det gir utgangspunkter som stiller krav om særskilt tungtveiende begrunnelse dersom straff likevel skal tas i bruk». Konsekvensen av forarbeidsuttalelsene er at de grunnleggende prinsippene for kriminalisering i norsk strafferett er fravikelige. Lovgiver behøver ikke vise til en skadevirkning for å kriminalisere. Lovgiver må imidlertid fremheve begrunnelsen for at prinsippene for kriminalisering skal fravikes i den grad at man kriminaliserer uten en skadefølge.

Som nevnt under punkt 3.6 er nok begrunnelsen for kriminaliseringsformen i korrupsjonsbestemmelsen at lovgiver har fokusert på å formulere bestemmelsen så vidt at en sikrer seg at alle tenkelige straffverdige forhold omfattes. Et slikt utgangspunkt for kriminalisering strider med skadefølgeprinsippet. Effektivitetshensyn, og herunder bevisshensyn, kan allikevel tenkes å være legitime hensyn bak kriminalisering av handlinger som ikke direkte medfører skade. Problemet hva gjelder prinsippene for kriminalisering er at forarbeidene til korrupsjonsbestemmelsen ikke på noe punkt drøfter hvorfor skadefølgeprinsippet fravikes og til fordel for hvilke hensyn. Det fremheves i forarbeidene til Straffeloven at «Fordelene med å kriminalisere en handling må veies opp mot ulempene(...).»¹⁶³ En slik avveining er fraværende i forarbeidene til korrupsjonsbestemmelsen. Kriminaliseringen av korrupsjon, slik den er gjort i dag, fremstår derfor på enkelte punkter som et inngrep i individets handlefrihet, uten begrunnelse i verken prinsippene for kriminalisering eller andre rettslig legitime hensyn. Kan hende er det rettslig legitime hensyn bak kriminalisering av alle handlingene som omfattes av korrupsjonsbestemmelsen. Hensynet til et effektivt straffebed kan som nevnt tenkes å begrunne kriminalisering av handlinger uten skadefølge. Imidlertid er det ikke tilstrekkelig at det *kan tenkes* et legitimt hensyn bak dagens kriminalisering. Etter min mening må lovgiver drøfte hensynene bak kriminalisering i det aktuelle tilfellet, opp mot prinsippene for kriminalisering som lovgiver selv har angitt. Uten en grundig drøfting av hvorfor det kriminaliseres til tross for at handlingen ikke medfører skade, vil ikke skadefølgeprinsippet ha en reell funksjon i norsk strafferett.

Til sist vil jeg påpeke at selv om det ikke er lovstridig at lovgiver utformer straffebed som er i strid med skadefølgeprinsippet, og at det kan godtas utforming i strid med dette prinsippet der det begrunnes nærmere, er det en uheldig trend i dagens lovgivning at lovgiver har fokus

¹⁶² Ot.prp. nr.90 (2003-2004) s.90

¹⁶³ *Op.cit* s.89

rettet mot å formulere straffebestemmelsen så vid at alle tenkelige straffverdige forhold omfattes. Kåre Lilleholt adresserte problemet i sin artikkel fra 2001. Han stilte spørsmål ved om målet virkelig skal hellige middelet ved bruk av straff. Hans oppfatning er at man heller må ta seg bedre tid til å beskrive presist de handlinger man ønsker å kriminalisere. Dersom det blir for vanskelig å utforme en slik presis bestemmelse må vi, i lys av straffens svært inngripende karakter, heller godta at handlinger vi ikke liker, *ikke* kan straffes. Han avslutter med en formaning jeg mener er treffende også for straffebudet mot korrupsjon: «Vi har vent oss til at det blir stilt strengere krav til straffeprosessen. No er det tid for å setje krav til innhaldet i straffeboda.»¹⁶⁴

¹⁶⁴ Kåre Lilleholt, s.2

Litteraturliste

Lover

Kongeriget Norges Grundlov (Grunnloven)	Lov 17. mai 1814
Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven av 1902)	Lov 22. mai 1902 nr. 10
Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK)	4. November 1950
Lov om statens tjenestemenn m.m. (tjenestemannsloven)	Lov 4. mars 1983 nr. 3
Lov om endring i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)	Lov 4. juli 2003 nr. 79
Lov om straff (straffeloven)	Lov 20. mai 2005 nr. 28

Internasjonal lovgivning

Swiss Criminal Code av desember 1937, slik den er oppdatert per 1. juli 2013,
https://www.unodc.org/res/cld/document/che/1937/swiss_criminal_code_en_html/Swiss_CC_1937_am2013_en.pdf (sist besøkt 20. april 2016)

UK Bribery Act av 8. april 2010,
http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/pdfs/ukpga_20100023_en.pdf (Sist besøkt 20. april 2016)

Konvensjoner og konvensjonsforarbeider

OECD-konvensjonen mot bestikkelse av offentlige tjenestemenn i internasjonale forretningstransaksjoner av 21. november 1997 http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/ConvCombatBribery_ENG.pdf (sist besøkt 20. april 2016)

Europarådets strafferettslige konvensjon mot korrupsjon av 4. november 1998,
<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007f3f5>, (Sist besøkt 20. april 2016)

Europarådets sivilrettslige konvensjon mot korrupsjon 27. januar 1999,
<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007f3f6>, (Sist besøkt 20. april 2016)

FNs konvensjon mot korrupsjon, 14. desember 2005,
http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf, (Sist besøkt 20. april 2016)

Explanatory Report to the Criminal Law Convention on Corruption,
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cce44>, (Sist besøkt 20. april 2016)

Forarbeider

NOU 2002:4	Ny straffelov, Straffelovkommisjonens delutredning VII
NOU 2002:22	En alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon
NOU 2003:15	Fra bot til bedring, Et mer nyansert og effektivt sanksjonssystem med mindre bruk av straff
Ot.prp. nr. 78 (2002-2003)	Om lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)
Ot.prp nr. 90 (2003-2004)	Om lov om straff
Innst. O.nr. 105 (2003-2004)	Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven mv. (straffebud mot korrupsjon)
Innst. O.nr. 72 (2004-2005)	Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff

Rettspraksis

Norsk rettspraksis

Oslo tingretts dom 27. oktober 2006, TOSLO-2005-134006	(Ullevål-saken)
Rana tingretts dom av 27. september 2007, TRANA-2007-31824	(Fesil-saken)
Sør Trøndelag tingretts dom av 29. mai 2008, TSTRO-2008-38700	(Au Pair-saken)
Oslo tingretts dom 13.juni 2008, TOSLO-2008-32091	(Screen Communications – saken)
Oslo tingretts dom 3. juli 2009, TOSLO-2008-171401	(Siemens-saken)
Nord Troms tingretts dom av 3. oktober 2011, TNHER-2011-148107	(Store Norske-saken)
Oslo tingretts dom 3. desember 2014, TOSLO-2013-195526	(Unibuss-saken)
Hålogaland lagmannsretts dom av 25. august 2008, LH-2007-158006	(Fesil-saken)
Agder lagmannsretts dom av 5. mars 2008, LA-2007-149173	(Agder Energi-saken)
Borgarting lagmannsretts dom av 21. juni 2010, LB-2009-35191	(Ullevål-saken)
Frostating lagmannsretts dom av 30. september 2010, LF-2010-14205	(Screen Communications-saken)
Borgarting lagmannsrett, 6. mai 2014, LB-2013-143390	(Ruter-saken)

Borgarting lagmannsrett, 7. januar 2016, LB-2015-9388 (Unibuss-saken)

Rt. 1980 s. 456

Rt. 1986 s. 1013

Rt. 1984 s.375

Rt. 2004 s. 598

Rt. 2009 s. 130 (Fesil-saken)

Rt. 2011 s. 1

Rt. 2011 s. 1455 (Grooming-saken)

Rt. 2011 s. 1495 (Namsmann-saken)

Rt. 2014 s. 786 (Ruter-saken)

Rt. 2014 s. 238

Rt. 2015 s. 302 (NAV-saken)

Utenlandsk rettspraksis

NJA 1987 s.604 (Svensk dom)

NJA 2008 s.812 (Svensk dom)

Litteratur

Bøker

Andenæs, Johs, *Straffbar unnløstelse, et bidrag til strafferettsdogmatikken*, Oslo 1942

Husabø, Erling Johannes, *Strafferettens periferi*, Bergen 1999

Thrap-Meyer, Robin, *Korrupsjon og straffelov, En studie av straffeloven § 112 og 113*, Oslo 2001

Stordrange, Bjørn, *Forbrytelser mot vårt økonomiske system 2. utgave* 2007

Baumbach, Trine, *Det strafferettslige legalitetsprinsipp – hjemmel og fortolkning*, København 2008

Matningsdal, Magnus, *Norsk spesiell strafferett*, Oslo 2010

Rui, Jon Petter, *Hvitvasking: Fenomenet regelverket, nye strategier*, 2012

Mæland, Henry John, *Norsk alminnelig strafferett*, Bergen 2012

Artikler

Lilleholt, Kåre «Lov og straff», *Lov og rett*, 2001 s.1

Strandbakken, Asbjørn, ”Grunnloven § 98», *Jussens Venner* 2004 s.166-215

Joly, Eva «*Kampen mot korrupsjon – fra utopi til virkelighet*». Skriftlig versjon av foredraget holdt under Kristofer Lehmkuhl Forelesning, Norges Handelshøyskole, Bergen 24. september 2004

Axelsen, Niels Kristian og Hopsnes, Roald, «Er undersøkelses- og meldepliktsreglene for advokater og fondsmeglere hensiktsmessig utformet?», *Tidsskrift for strafferett*, 2005 nr. 1

Stoltenberg, Lars og Eirik Schea, Trond «Straffebudene mot korrupsjon – utilbørighetsvilkåret», *Tidsskrift for strafferett*, 2007 nr. 1

Myhrer, Tor-Geir, ”Ny straffelov”, *Jussens Venner* 2008 s. 95-136

Holter Torp, Sgiurd, ”Korrupsjon- formålets betydning for utilbørighetsvurderingen”, *Lov og Rett* 2010 s. 550-556

Frøberg, Thomas, ”Prinsippstyring av strafferettspolitikken”, *Kritisk Juss* 2010 s. 38-63

Kinander, Morten, ”Straffens begrep og begrunnelse i norsk rett – en kritikk”, *Jussens Venner* 2013 s.155-192

Frøberg, Thomas, ”Nyere praksis om det strafferettslige legalitetsprinsippet”, *Jussens Venner* 2015 s. 46-74

Internett og elektroniske dokumenter

Transparency International sine internettsider, <http://www.transparency.org>

Transparency International Norge sine internattsider, <http://www.transparency.no>

Etiske regler for dommere – utkast fra arbeidsgruppe oppnevnt av dommeradministrasjonen, Oslo 6. Juni 2007, <https://www.domstol.no/globalassets/upload/da/internett/domstol.no/om-domstolene/utkast-etiske-prinsipper.pdf> (sist besøkt 31. mai 2016)

Økokrim, *Trusselvurdering, økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet*, publisert på Økokrims nettside, (okokrim.no) juli 2015, [http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/207516847-trusselvurdering_okokrim_15-16/\\$FILE/trusselvurdering_okokrim_15-16.pdf](http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/207516847-trusselvurdering_okokrim_15-16/$FILE/trusselvurdering_okokrim_15-16.pdf) (sist besøkt 31. mai 2016)

Transparency International Norge, “*Beskytt din virksomhet! Håndbok i antikorupsjon for Norsk Næringsliv*”, 9. Desember 2009, http://www.transparency.no/wp-content/uploads/sites/10/beskytt-din-virksomhet_håndbok.pdf (Sist besøkt 31. mai 2016)

Store Norske Leksikon sine nettsider, https://snl.no/rettslig_standard (sist besøkt 31. mai 2016)

Stian Eriksen, *Korrupsjon etter Straffeloven § 276a (1)*, Liten masteroppgave i rettsvitenskap ved Universitetet i Tromsø, Det juridiske fakultet, Våren 2008, <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1781/thesis.pdf?sequence=1> (Sist besøkt 31. mai 2016)

Kandidatnummer 186524, ”Kva utgjer fullbyrda brotsverk etter straffelova § 276a om korrupsjon”, Liten masteroppgave i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen, Det juridiske fakultet, Våren 2013, <http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/7118/109006575.pdf?sequence=1> (Sist besøkt 31. mai 2016)